

Štev. 17.

V Trstu, 10. septembra 1894.

Letnik VII.

Čehoslovani pa cirilometodijska cerkev.

Koncem meseca septembra se snidejo deželni in državni poslanci mladočeške stranke ter zaupni možje iz Češke in Moravske, da bi se razgovorili in zjediniли o razglašenem programu in taktiki z dne 14. julija t. l. Nekateri listi dokazujejo potrebo in nasvetujejo, da bi v dosedanjí program vložili tudi točko o cirilometodijski cerkvi, ter silijo na to, naj bi mladočeška stranka sklenila na shodu, da se odpošlje posebna deputacija neposredno k papežu Leonu XIII. s prošnjo, da med Čehoslovani v zemljah češke korone obnovi cirilometodijski obred, do katerega imajo nepretržno in neporušno pravo. Dasi je zagotovljena svoboda v verskih stvareh sosebno v členu XIV. drž. osnovnih zakonov cislitavske ustave, vendar priporočajo novine neposredno pogajanje narodnih zastopnikov s Sv. rimsko stolico. Vidijo pa čas posebno primeren zato, ker se sam papež Leon XIII. posebno trudi, da bi pridobil pravoslavne Slovane za zjedinjjenje z Rimom. Ne morejo misliti, da bi ta papež ne ustregel tudi zapadnim Slovanom, ako bi se primernim potom izrazili za ponovljenje cirilometodijskega obreda sosebno Čehoslovani. Takó je torej ne le možno, ampak verojetno, da na shodu češkoslovanskih zaupnih mož pride do razgovorov, če ne celó tudi do sklepov gledé na cirilometodijsko cerkev.

Optimistiški pa nikakor ne smemo biti; kajti mi vidimo mnogostranske in velikanske zapreke, ki bi se stavljale takim zaresnim sklepom. Kljubu temu pridejo zapadni Slovani znaten korak dalje, če se le zares poprimajo Čehoslovani cirilometodijske misli. Mi nikakor ne verujemo in se niti za trenutek ne nadajamo, da bi mogli Čehoslovani ali v obče zapadni Slovani doseči uže sedaj pozitivnih vspehov v pogledu na obnovec cirilometodijske cerkve, če tudi jedino v uniji z Rimom; ali dobički ostanejo veliki, če tudi samo v negativnem smislu.

Mišljenje o važnosti cirilometodijske cerkve med Čehoslovani, da ne govorimo o prošlih vekih, ni nikakor

novó; več znamenitih mož češkoslovanskega naroda je v raznih dobah tega stoletja povdarjalo imenitnost in potrebo obnovec cirilometodijske cerkve specijalno med Čehoslovani, h katerim prvim sta bila došla sveta slovanska blagovestnika Ciril in Metod. Tudi je treba pomniti, da je bilo poslednje desetletje med Čehoslovani vedno nekaj listov, ki so teoretiški se bavili z zgodovino grško-vstóčnega obreda in staroslovanskega obrednega jezika med zapadnimi Slovani. Poleg tega se je znanstveno razkrilo mnogo virov o zgodovini cirilometodijske cerkve, takó da so mogli nekateri listi razglašati program, v katerem je stala poleg drugih kot glavna točka o cirilometodijski cerkvi. Ti listi so mnogo storili, da je uže mnogo naobražencev, ki pojmiyo pomen cirilometodijske cerkve tudi za Čehoslovane. Poslednja leta se spoznanje še posebno širi vsled intenzivnega razpravljanja te točke.

No pri vsem tem so Čehoslovani še jako zaostali, in kolikor se dostaje obče spoznanja, je sicer boljše, nego med drugimi Slovani, ki rabijo latinico v pisavi in rimski obred z latinščino v cerkvi; vendar pa ni zadostno in dozorelo, da bi mogli zaupniki narodovi premagati odločilne zapreke in prodreti s kakimi pozitivnimi sklepi.

Res je, da voditelji ne morejo čakati, dokler ne dozori prek in prek ves narod za kako važno vprašanje; ko bi vodniki čakali na tako ugodno položenje, bi običajno ne prispeli do nikakih izprememb in preobratov. Voditelji morajo korakati naprej, naj zmagajo ali ne; toda rešitvi vprašanja o cirilometodijski cerkvi med Čehoslovani in drugimi zapadnimi Slovani se stavljajo tolike zapreke, da jih ti narodi ne premagajo sami, niti ko bi bili popolnoma dozoreli za to rešitev. Te zapreke so zunaj zapadnih slovanskih narodov; te zapreke se sestavljajo iz faktorjev, kateri še le razkrijejo slovanskim voditeljem, kakó so postopali napačno, da so zanemarjali razpravljanje vprašanja o cirilometodijski

cerkvi do poslednje dobe, rekli bi, do dosedanjih in poslednjih dni.

No, pa oglejmo si stvar nekoliko. Inteligencija češkoslovanska, kakor v obče zapadnih Slovanov, je Zapad slepo posnemala tudi v verskih in s temi združenih vprašanjih; po Židovstvu popačeni liberalizem je zasadil verski indiferentizem tudi med naobraženstvo zapadnih Slovanov; indiferentizem Zapada se je moral med zapadnimi Slovani še povečati s tem, da Slovanom ne more ugajati rimski nacionalni obred z latinskim obrednim jezikom, ker se je oboji ustanovil in razvil le za Rimljane, in je torej naravno vstvarjen le za Romane, potem pa za Germane, ki so se iz srednjega veka dalje razvijali pod vplivom latinske kulture.

Ni čudo torej, ako je posvetno naobraženstvo zapadnih Slovanov preziralo verska in obredna vprašanja ter ni uvaževalo, koliko moč ima cerkev na narodnost vsakega naroda. Dasi se je borilo in se bori to naobraženstvo za slovansko narodnost, vendar je prav paradoksnost zanemarjalo tisto točko, katera je najboljša zaščitnica narodnosti vstočnih Slovanov, bodisi pravoslavni ali unijatskih. Taka je bila in je v zemljah češke korone, taka je tudi med Slovenci. Na Slovenskem so se rogali „Slovanskemu Svetu“ celó v glavnem glasilu slovenske posvetne inteligencije, da razpravlja verska vprašanja, specijalno gledé na cirilometodijsko cerkev, in isto glavno glasilo ni od leta 1887 napisalo članka, ki bi pozitivno naobraženi del naroda poučeval o važnosti cirilometodijske cerkve. Tega ne omenjamo iz animoznosti, ampak da bi konstatovali, kakó tudi na najpristojnšem mestu slovenskega novinstva niso poznali ali hoteli poznati važnosti cirilometodijske cerkve za zaščito narodnosti zapadnih Slovanov v obče. Kar se dostaje pa Čehoslovanov samih, čitali smo ravno te dni v listu, ki je namenjen „radikalnemu“ delu češkega naobraženstva, da ta del često nič ne pozna pomena cirilometodijske cerkve, in tu razglašeni nazori so taki, da mislečemu člankarju „Narodnych Listov“ se niti ni vredno zdelo, da bi pobijal tam tako napačno mišljenje.

Zakoni napredka tudi pri teoretiškem razpravljanju so vezani na primerno dolg čas, in točka o cirilometodijski cerkvi spada med taka vprašanja, ki se ne dajo kar nagloma vcepiti. Celó posamičniku, ki ima voljo zato, je treba dalje časa premišljevat in pretresati predmet; koliko bolj naobraženstvu v celoti in širšim množicam v skupnosti! Zapadno vzgajanje nam je ravno cirilometodijsko vprašanje jako obtežilo, da bi je pojmi, kakor je potrebno, in kakor so je od nekdanj umeli najgloblji mislilci slovanskih narodov.

Kolikor poznamo mi stvari, ovedel se je med državniki in diplomati najbolj Bismarck, kaj pomeni cirilometodijska cerkev za Slovanstvo in za zapadne Slovane posebe. To točko je pa on razumel ne toliko iz tega, kakor da bi jo bil pretresal samo od sebe, ampak *per*

analogiam. On je spoznal, da Hohenzollernska država se more utrditi odločilno na podstavi protestantizma.

Avstro-Ogerska bi Bismarcku ne bila po godu, ko bi bila preveč trdna s pomočjo katolicizma, a ravno takó se boji, da bi se avstro-ogerski Slovani preveč oborožili proti germanizaciji s pomočjo cirilometodijske cerkve, in zato je še te dni ovajala protestanska „Kreuz-Zeitung“ avstro-ogerske Slovane, češ, da stremé k pravoslavju; to je trdil ta pangermanski list celó v pogledu na glagoljsko mašo, katera se sedaj čita v Črni Gori in Senjski biskupiji. Kakó bi šele razsajal, ko bi se avstro-ogerski Slovani, z latinico, odločili zares na cirilometodijski obred, če tudi le v uniji z Rimom! V takem smislu pa ovajajo zapadne Slovane njih lastni sinovi kot latinizatorji. Vse to pa le dokazuje, da Bismarck in ž njim pretestantska velika Nemčija razume pomen cerkvene organizacije za narodnost, oziroma tudi državo, le latinizatorji slovanskih narodov ne! Jednako slepi pa so tudi vsi tisti v Avstro-Ogerski, ki se držé Bismarckovih nazorov v pogledu na cirilometodijsko cerkev, in ki zavirajo stremljenje k povratu te cerkve med avstro-ogerskimi Slovani; kajti Bismarck in njegovi organi opisujejo to stremljenje le zaradi tega kot opasno Avstro-Ogerski, ker bi postalo v resnici nevarno pangermanizmu, ki hoče pridobiti za-se tudi zapadne Slovane. Iz tega se vidi, kakó pravo in lojalno je tisto mišljenje, katero hoče Avstro-Ogersko utrditi na podstavi ne samo zapadne, ampak dveh, zapadne in vstočne kulture.

Zaslepljeni pa ne izostanejo tudi nasproti gibanju češkega naroda, in če gori omenjeni shod zaupnih množ Čehoslovanov v resnici obveže narodne zastopnike za kak važen sklep v pogledu na cirilometodijsko cerkev, videli bomo takoj različne vrste domačih in tujih, notranjih in zunanjih nasprotnikov Slovanstva v obče in zapadnega posebe. Na prvem, a ne najvažnejšem mestu oglašé se proti takim sklepom latinizatorski listi, kateri delujejo med Čehoslovani proti vsemu, kar je slovanskega, ravno takó, kakor na Slovenskem. Češkim Mahničem pridejo na pomoč takoj potem slovenski in Mahniči še kakega drugega zapadnega oddelka Slovanov.

Da bi nagajali Mladočehom, pritečejo češkim Mahničem iz više in niže hierarhije na pomoč kolikor toliko tudi „zmerni“ Čehi, t. j. Staročehi. Vsem tem pa se pridruži češko „historiško“ in nehistoriško plemstvo; za to gardo se oglasi sosebnó Dunajski „Vaterland“, in *na to stran* ne bode nič boljša sedaj toliko pri Slovencih priporočana „Reichspost“.

Poljsko plemstvo v smislu nikdar ne poboljšanih slovanskih uničevalcev pride po svojih glasilih navedenim četam na pomoč, in uže same te čete bodo po raznih trobentah razglašale: glejte češki panslavizem, husitizem, ortodoksizem in še kak izmišljeni ilojalizem!

S takim treskom bi bila uže sama po sebi protislovanska, prava Bismarckovska zmaga gotova; ali

hajdi, še je drugih čet na razpolaganje: madjarsko-židovske trobente ne zastanejo, in še celó od juga pripisujejo trobentice italijansko-iredentovskih glasil! Takó bode pot pripravljena, da zmagonosno zasnujejo svoje članke nemško-židovska in nemško nacionalna glasila, katerim ne bode treba drugega, kakor zveržiti to, kar priobčijo dotlej glasila navedenih čet. Potem doktorinarno priromajo v Avstro-Ogersko Bismarckove „Hamburger Nachrichten“ in junkerska „Kreuz-Zeitung“ poleg neštevilnih drugih velikonemških listov. Takó bodo naposled zagovarjali proti Čehoslovanom velikonemški protestantski listi — avstrijski katolicizem in patijotizem. Mi pa zakličemo potem: Germanija, kaj hočeš še več? Višim hierarhom katoliškim in njih slugam, raznim Mahničem, pa pri taki družbi zakličemo: dober tek!

Kljubu vsem tem neugodnostim, ki se pokažejo *gotovo*, bomo pa, kakar rečeno, vendar radi, ako shod zaupnih môž češkega naroda pride do važnih in ugodnih sklepov v pogledu na cirilometodijsko cerkev. Vsled neizogibnih mnogovrstnih nasprotstev začele so bodo tudi inteligenciji odpirati oči, da je po krivici zanemarljiva eminentno važna točka, ki je potrebna v narodnem programu zapadnih Slovanov. Točko o cirilometodijski bodo začele češke novine intenzivniše razpravljati, in to utegne vplivati celó na slovensko, oziroma tudi hrvatsko inteligencijo, da prisili narodne novine k jednakemu pretresanju iste točke. S spoznanjem važnosti cirilometodijske vedela bode inteligencija zapadnih Slovanov še bolje ceniti latinizatorsko rovanje, nego doslej, in bo videla, za koga se je prav za prav dala najeti ista latinizatorska stranka. Največi dobiček pa bode imela inteligencija zapadnih Slovanov v tem, da razvidi, zakaj se nemško židovski podkupljeni, potem nemško-nacionalni nepodkupljeni in od kraja ne le Bismarckovi, ampak vsi velikonemški listi upirajo stremljenju zapadnih Slovanov k povratu cirilometodijske cerkve. To spoznanje bode mogla slovanska inteligencija širiti med širšim narodom, in ko pride do tega, pride nekoliko tisti vpliv ob moč, kateri sedaj s pomočjo više hierarhije pritiska na niže svečeništvo in na množice, in to vse v protislovanskem smislu, ravno kakor zahtevajo — velikonemški interesi, katere je umel in še vedno najboljše ume Bismarck sam. Če doseže sedanje gibanje med Čehoslovani zastran cirilometodijske cerkve tudi samo take posredne vspehe, širše spoznanje o važnosti cirilometodijske cerkve za zapadno Slovanstvo, in pa zajedno večje spoznanje slovanskih zavestnih in nezavestnih nasprotnikov; če se pokažejo, pravimo, tudi le taki dobički, bodo veliki dovolj da moremo biti za sedaj — zadovoljni ž njimi! Ravno to naše preverjenje pa, da sedaj še toliko intenzivna momentanna propaganda ideje cirilometodijske cerkve med Čehoslovani ne doseže ob tej priliki še pozitivnih vspehov, sili k opominu, da na tako važna vprašanja je treba pripravljati narod

polagoma, ker tudi tukaj je zakon razvoja, ki potrebuje primernege časa!

O shodu zaupnih môž na Slovenskem.

„Slovenski Narod“ iz dne 7. septembra (št. 205) v uvodnem članku z naslovom „Na straži!“ dokazuje potrebo, da bi se sešli slovenski možje od vseh strani na razgovor o programu in taktiki. Glasilo narodne slovenske stranke kaže na izpremeno vsled koalicije, da je ta razkosala slovenske zastopnike v državnem zboru, in da se je koalicijski duh zanesel tudi v deželni zbor na Kranjsko. To je n. pr. najbolj pokazal kranjski deželni odbor, ki je „pretrgal sklep občinskega šoveta Ljubljanskega gledé samoslovenskih napisov!“ . . . „to stanje je rak, ki nam je začel razjedati najboljši del slovenstva, iz katerega bi ostale slovenske pokrajine rade zajemale moč in zdravo kri. Kakšen je in mora biti potem položaj ostalih Slovencev, rajši molčimo!“ . . . „Treba je povedati, da to, kar se tira sedaj na Kranjskem, ni narodna politika. . .“ „Mi menimo da je napočila potreba *shoda zaupnih mož*, kateri naj v javnosti da veljavo načelu narodnosti kot neobhodno potrebnemu in stalnemu vodilu slovenske politike, in določi točke narodnega programa ter taktiko za bližnjo bodočnost. To oživi v marsikaterem srcu pogum za delovanje in narod obvaruje razdejanje, čegar početki se kažejo na veselje sovražnikov. In sedaj vabimo slovenske rodoljube in narodne časopise, naj bi se čim preje odločili za korak k nasovetovanemu shodu!“

V navedenih stavkih je jedro omenjenega članka. Nasvet je dober, ali pri sedanjem položaju se da težavno izvršiti. Pred malo leti je bil shod znamenitih môž slovenskih v Ljubljani; razglasili so povoljno dober program in zavezali so se, da se ga bodo držali. Toda nekateri zastopniki so obvezo takoj prelomili. Ta slučaj ne vspodbuja posebe k novemu jednakeму shodu. Potreba pa se dá dokazati še z drugimi vzroki in razlogi poleg tistih, katere je navedel „Sl. Nar.“ iz žive sedanjosti. Vprašanje pa je, česa se moremo nadejati od takega shoda.

Na Slovenskem ste prav za prav le dve stranki; jedna je narodna in jedino potrebna, druga je umetno konservativna, dejanski protislovanska in protislovenska, zato ne le brezpotrebna, ampak vsemu narodnemu razvoju naravnost škodljiva. Ko bi došli na nasovetovani shod možje tudi te nenarodne stranke, bi ne prišlo do nikakega zjedinjenja v potrebnih in odločilnih točkah programa; jednako bi zavrgli nasvet o taktiki, kakoršna bi bila absolutno potrebna ravno pri sedanjem položaju obče in specijalne koalicijske politike. V protislovanski stranki določuje prav za prav le duhovenstvo, in ker se z malimi izjemami niže svečeništvo podreja seda

tudi političkim nazorom više hierarhije, ta hierarhija pa činiteljem, ki imajo oblast nad urejevanjem zunanje in notranje politike, bi zaupni možje, poslani od takó zvane konservativne stranke, glasovali proti vsemu, kar je zares slovanskega v starem slovenskem programu, zajedno tudi proti vsemu temu, kar bi popolnjevalo v slovanskem smislu dosedanja program. Drugačno podporo bi dobil shod zaupnih mož, ko bi imeli dovolj nižega pogumnega svečeništva, katero bi se kazalo preverjeno, da se še ne zagreša proti svojim škofom, ako gre svojo pot v političkih in narodnih stvareh; tedaj bi se mogli nadejati, da znaten del tudi konservativne stranke potegne z zaupnimi možmi narodne stranke. Takó bi dobili sklepi shoda posebno, nekako avtoritativno veljavo na zunaj, in ta zunanji blišč je potreben, kakor kaže zgodovina našega ustavnega življenja, ne le v državnem zboru, ampak tudi za našo diplomacijo, ki računi s parlamentarnimi formalnostmi delegacij in drugih zastopov.

Ostaje po takem na shodu prostor le za zaupne može narodne stranke. Poslednja se more pa tolažiti s tem, da večina zavestnega naroda je na njeni strani, in mi celó trdimo, da tudi večina nižega svečeništva je vsaj v duhu in srcu pri starem narodnem programu, torej tudi pri sedanja narodni stranki. Svečeništvo v obmejnih zemljah ima še celó stopinjo več narodnega duha v sebi, nego kranjska, katera nima neposredno opraviti s takimi nacionalnimi nasprotniki, kakor slovensko svečeništvo ob periferiji idealne Slovenije.

Kar se dostaje zaupnih mož narodne stranke in teh „konservativcev“, ki bi bili pogumni dovolj, da bi se udeležili shoda narodne stranke, bilo bi pa vendar potrebno, da bi jih *kdo* povabil na shod. Nam ni jasno, kakó si misli člankar narodnega dnevnika, da naj se odločijo zaupni možje za shod. Tu bi bil potreben kak odbor ad hoc, če ni avtoritete posamične osebe dovolj. Z druge strani pa takó ali takó sezvani ali sešedši se zaupni možje potrebujejo poprej premišljevanja o določnih vprašanjih; kajti na shodu ni več časa, da bi

vsakdor pretresel takoj, kar pride na razgovor. Zato bi bilo primerno, da se snide poprej kaka kopica ali manjše število mislečih rodoljubov, da se zedinijo o točkah, katere bi prišle na vrsto na pravem shodu. Treba bi torej bilo poprej razglasiti *program o programu in taktiki*, kakor so to letos storili Mladočehi, dne 14. julija t. l., da more na podstavi razglašenega programa izvršiti se kedar koli shod zaupnih mož Čehoslovanov. Analogija postopanja mladočeške stranke kaže najkrajšo pot shodu zaupnih mož tudi Slovencev.

Ko bi se Slovenci ravnali po tem nasvetu, bi ne bilo potrebno niti poprejšnje razgovarjanje po časopisih; poslednji bi pretresali le to, kar bi omenjena kopica razglasila kot primerne točke o programu in taktiki. Niti bi ne dovajalo do zaželenega cilja, ko bi začeli narodni časopisi razpravljati program in taktiko brez poprejšnje, tu nasovetovane zasnove; kajti tudi pri slovenskih časopisih so razne glave in razni vplivi, in ne ve se, ali bi prišli do kakega soglasja. Vrh tega dokazuje „Sl. Narod“ tudi *nujnost* shoda, torej gre tukaj tudi za čas, in tudi to priporoča analogno postopanje z Mladočehi.

Dobiček od takega shoda bi bil pri vseh nedostatkih vendar dovoljen. Shod bi nekako razkril, na kake strani smo uže dozoreli, in v čem smo še zaostali za drugimi. Novinstvo narodno bi razvidelo, katere točke potrebujejo še razoravanja in pojašnjevanja, in samo bi delovalo bolj v jednom in istem duhu. Tudi v narodnem časopisju slovenskem ni namreč vedno jednotnega duha, in tu pa tam, sosebnost pri izpremembni položenja, se kak časniki prenašli in potem bi krivdo rad zvalil tudi na druge časopise. Shod zaupnih mož, kateremu bi pozneje utegnili slediti jednaki drugi shodi, bi pa dal nekako direktivo zastopnikom, dejateljem v obče in tudi narodnim novinam. Takó je vzrokov obilo, ki kažejo na potrebo in dobiček shoda zaupnih mož, ako bi se izvršil kmalu kje na Slovenskem. Za sedaj, menimo, je to dovolj od naše strani, da ustrezemo tudi mi vabilu „Slov. Naroda“.

Ko bil bi droben jaz ti ptič.

Ko bi bil droben jaz ti ptič,
Ne pel bi tebi čisto nič!
A zletel bi ti na srce,
In ljubil ga, kar moči je,
S peruti bi naslonil se
Na tvoje belo ličece,
In z usten pil bi sladki med
Najslajši, kar ima ga svet.

Ko bil bi vetrič jaz lehak,
Poljub bi dal ti jaz mehak
Na bistre tvoje očice,
Na drobne tvoje ročice.
In na uho bi ti šeptal,
Da sam je Bog me ti poslal,
Da tajno svojo ti povem,
In te sladko ljubiti smem.

Ko bil ob poti bi jaz cvet,
Sladek lovil bi tvoj pogled.
Saj v bojah krasnih bi razcvetel
Da le pogled bi tvoj ujel.
Saj dišal bi prijeten, ljub,
Da le dobil bi tvoj poljub,
In dotakniti te se smel.
Morda bi ti srce razgrel?

Ko bil bi solnca žarek jaz,
Srca raztopil bi tvoj mrzaz,
Da vsa bi se ogréla mi,
Kot ogenj vplamenela ti.

Gorelo tvoje bi srce,
Plamtelo srečno bi za me.
Jaz v sreči bi se ti topil:
Ti moja bi, jaz tvoj bi bil!

Der Königssohn Marko.*)

(Nastavak.)

(Vidi 7., 8., 9., 10., 12., 13., 14. i 15. broj.)

Osvrnut ćemo se danas na kakvoću a) slovačka¹⁶³⁾,
b) trohejâ — u izvornom i prevedenom desetercu¹⁶⁴⁾.
Kakve jesu ili kakve imaju biti slovke¹⁶⁵⁾, o tome

Rano rani Turkinja djevojka
Prije zore i bijela dana
Na Maricu bijeliti platno.
Do sunca joj bistra voda bila,
Od sunca se voda zamutila,
Udarila mutna i krvava,
Pa pronosi konje i kalpake,
Izpred podne ranjene junake.

(M. Kr. poznaje očevu sablju, 1—8.)

Prevedeni su deseterci dalji od izvornih. Jesu li dalji jedino s pravopisa njemačkoga?

Malo vreme za tim postajalo,
Dodje ferman od cara turskoga
Mustaf-agi, da ide na vojsku.
Ode Mujo na carevu vojsku,
Pripasao sablju okovanu;
Kada dodje u carevu vojsku,
Gleda sablju malo i veliko,
Nikome se izvaditi ne da.

(Ista pjesma, 74—82.)

Zeitlich früh erwacht das Türkenmädchen
Vor dem Morgenroth des weissen Tages,
Geht zur Maritza zur Leinwandbleiche.
Klar wars Wasser bis zum Sonnenaufgang;
Doch von da begann es sich zu trüben,
Trüb und blutig kam es hergeflossen,
Brachte viel mit sich an Pferden, Kalpaks,
Gegen Mittag Helden auch voll Wunden.

(Des Vaters Säbel, 1—8.)

Wenig Zeit nur war seitdem verflossen,
Von dem Türkenkaiser kommt ein Ferman
Das der Mustaf in den Krieg sol zien.
Mustaf snalt sih um den scharfen Säbel —
Und als er beim Türkenhere ankomt
Vird besen von gros und klein der Säbel,
Nimand kan des Säbels Klinge zien.

(Ista pjesma, 72—79.)

Još jasnije:

Al besedi vojvoda Milošu:
„A moj brate, Kraljeviću Marko!
Ja bi tebe, brate, popevao,
Al sam sinoć mlogo pio vino
U planini s vilom Ravijojlom,
Pak je mene zapretila vila,
Ako mene čuje da popevam,
Hoće mene ona ustreliti
I u grlo i u srce živo“.

(Kr. M. i vila Ravijojla, 14—22.)

Al-be-se-di-voj-vo-da-Mi-lo-šu:
„A-moj-bra-te-,Kra-lje-vi-ću-Mar-ko!
Ja-bi-te-be-,bra-te-,po-pe-va-o,
Al-sam-si-noć-mlo-go-pi-o-vi-no
U-pla-ni-ni-svi-lom-Ra-vi-joj-lom,
Pak-je-me-ne-za-pre-ti-la-vi-la,
A-ko-me-ne-ču-je-da-po-pe-vam,
Ho-će-me-ne-o-na-u-stre-li-ti
I-u-gr-lo-i-u-sr-ce-ži-vo.

Nun entgnet Milosch, der Wojwode:
„Bundesbruder, königlicher Marko!
Gerne wird' ich, wie du wünschest, singen,
Aber gestern hab' ich Wein getrunken
Im Gebirge mit der Rawijojla —
Und da hat die Wila mirs verboten.
Würde sie mich heute singen hören,
Mit dem Pfeile würde sie durchbohren
Mir die Kehle und das Herz voll Leben.
(Wila Ravijojla wird Markos Bundesschwester,
14—22.)

Nun-ent-ge-gnet-Mi-losch-,¹⁶⁶⁾ der-Woj-wo-de¹⁶⁷⁾:
„Bun-des-bru-der-, kö-nig-li-cher-Mar-ko.¹⁶⁸⁾
Ger-ne-würd'-ich-, wie-du-wün-schest-, sin-gen,
A-ber-ge-stern-hab'-ich-Wein-ge-trun-ken
Im-Ge-bir-ge-mit-der-Ra-vi-joj-la —¹⁶⁹⁾
Und-da-hat-die-Wi-la-mirs-ver-bo-ten.
Wür-de-sie-mich-heu-te-sin-gen-hö-ren,
Mit-dem-Pfei-le-wür-de-sie-durch-boh-ren
Mir-die-Keh-le-und-das-Herz-voll-Le-ben.¹⁷⁰⁾

Iz toga je razvidno, od kolike je važnosti, kakve
su u desetercu, izvornom i prevedenom, pojedine slovke.
Ako se pojedine slovke dadu čitati lako, gladko, milo-
glasno, onda je, dašto, i deseterac lahak, gladak, miloglasan.

Prevoditelju se je tuj držati, prije svega, pravila: Čim
manje konsonanata, tim bolje.¹⁷¹⁾

A sada nekoliko rieči o kakvoći trohejâ u izvornom
i prevedenom desetercu.¹⁷²⁾

*) U zadnjem broju čitaj: Iz „Ženitbe Kraljevića Marka“.
¹⁶³⁾ V. z. br. — O tome još u budućem broju. — ¹⁶⁴⁾ V.
prijašnje brojeve. — ¹⁶⁵⁾ Slovke jesu: a) 1 vokal, b) 1 vokal +
1 konsonant, c) 1 kons. + 1 vok., d) 1 k. + 1 v. + 1 k., e)
1 v. + 2 k., f) 2 k. + 1 v., g) 1 k. + 1 v. + 2 k., h) 2 k.
+ 1 v. + 1 k., i) 2 k. + 1 v. + 2 k., k) 1 v. + 3 k., l) 3 k.,
+ 1 v., m) 1 k. + 1 v. + 3 k., n) 2 k. + 1 v. + 3 k., o) 3 k.

+ 1 v. + 1 k., p) 3 k. + 1 v. + 2 k., q) 3 k. + 1 v. + 3 k.
— U njemačkom na mjestu jednoga vokala mogu stojati dva. —
¹⁶⁶⁾ Proveden nije stih: Ode Mujo na carevu vojsku. — ¹⁶⁷⁾ Vidi
zadnji broj. — ¹⁶⁸⁾ V. op. 167. — ¹⁶⁹⁾ V. op. 168. — ¹⁷⁰⁾ V. op.
169. — ¹⁷¹⁾ V. 10. br. — ¹⁷²⁾ V. zadnji broj. — *Uzporadi tali-
jansku poeziju.*

Ode Marko u Prilipa grada,
Pivajući, Šare igrajući,
Pa se hvali Angjeliji ljubi:

Ja sam cara lepo darivao,
I bana sam lipo darivao,
Darivao i blagosivao.

„Angjelijo, virna ljubo moja,
Evo meni vezena košulja,
Ta što me je kuma darivala.

Evo meni potajno oružje,
Što su meni vile darivale.
Ja sam cara, moja virna ljuba,

Ostali su čuvajući straže
Bez promine, doka je krajine.

a) Ode, Marko, grada, hvali, ljubi, virna, ljubo, moja, evo, meni, kuma, evo, meni, meni, vile, cara, lipo, straže, doka — tuj je jedna rieč = jedan trohej (jedan trohej = jedna rieč).¹⁷³⁾

b) Pa se, ta što, me je, što su, ja sam, ja sam — dvie rieči čitaju se kao jedna (pase, tašto i t. d.).

c) Pivajući, igrajući, Angjeliji, Angjelijo, darivala, darivale, darivao, darivao, darivao, čuvajući — jedna rieč = dva troheja (dva troheja = jedna rieč).

Seitdem uns're Welt erschaffen wurde,
Hat 's kein gröss'res Wunder je gegeben —
Auch erzählte man von keinem gröss'ren —
Als vom Wunder des Priserender Schlosses,
Bei dem Häuptling sogenannten Leka —
Dieses Wunder ist die Maid Rosanda.
Wie sie schön ist — niemand kann 's erzählen!
Wo 's nur Länder gibt nach allen Winden,
Ob die Reiche türkisch sind ob giaurisch,
Sucht vergeblich man nach einer zweiten . . .
(Die stolze Rossanda, 1—10.)

Dieser warf mich auf den Grund des Kerkers.
(Str. 130.)

Hör, den Schwur beim festen Glauben schwör' ich.
(Str. 131.)

Und der Sultan weicht, doch Marko folgt ihm.
(Str. 141.)

Fürchte nichts und komm, dass wir uns lieben.
(Str. 151.)

Kehrt dann heim zum weissen Schlosse Prilip.
(Str. 154.)

Tuj ima deseteraca, koji sastojе iz sedam, osam i devet rieči. Ako deseterac sastoji iz devet rieči, onda je samo jedan trohej = jedna rieč, od ostalih je četiriju jedan trohej = dvie rieči. Što smo o izvorniku rekli sub c. vrlo je riedko u njemačkom.¹⁷³⁾

Iz toga i proizlazi, da su nekoji troheji — na njemačkom — bogaljasti i topolasti, grbavi i hromi, nekoji takovi, da na papiru predstavljaju — o, ali nisu troheji ni u ustima onoga, koji ih izgovara, ni u ušima onoga, koji ih sluša.

Seitdem, hat 's kein, man von, als vom, bei dem, ist die, wo 's nur, gibt nach, sind ob, man nach, jung war, Streithengst, quer ihn, durch die, traf dabei ein,

Jewrosima meine theure Schwester.
(Str. 17.)

Sondern wähle meine liebe Schwester,
Meine theure Schwester Jewrosima.
(Str. 19.)

Wenn wir morgen solches machen wollten.
(Str. 23.)

¹⁷³⁾ Vidi dosadanje brojeve. — ¹⁷⁴⁾ Hrvatska narodna pjesma ne ima jambá i anapestá, njemačka (Nibelungslid) ne ima troheja i daktilá. — ¹⁷⁵⁾ Doka je čita se: dokaje (vidi b). — ¹⁷⁶⁾ N. pr. Herrlichkeiten, übertreiben, Lehrerinnen, feierliche i t. d. — ¹⁷⁷⁾ V. 10. br. — ¹⁷⁸⁾ V. zadnji broj.

d) U Prilipa, bez promine — dvie rieči (koje se čitaju kao jedna) = dva troheja.

e) Vezena košulja, potajno oružje, i blagosivao — dvie rieči = tri troheja.

f) Doka je krajine — tri rieči = tri troheja.¹⁷⁴⁾

Najviše ima troheja, kakvi sub a i c. Drugi je dio deseterca često (v. 9. br.), kako sub e.

Einstens als ich jung war noch an Jahren,
Ritt ich Scharaz, meinen treuen Streithengst,
Jagte quer ihn durch die schwarzen Berge,
Traf dabei ein türkgewordenes Mänlein.

(Str. 128.)

Mutter Jewrosima fragt den Marko:

„O mein Sohn, du Kraljewitsche Marko,
Warum machst du so viel fromme Werke?
Hast du dich denn schwer an Gott versündigt
Oder hast du unrecht Gut erworben?“

(Die Tochter des Mohrenkönigs, 1—5)

Und er spricht zu ihm mit lauter Stimme,
Laut spricht er zu ihm mit stolzer Miene.
(Str. 191.)

Marko trinkt den Wein auf einen Zug aus.
(Str. 196.)

Kehrt er ein und lässt vom Wein sich schmecken.
(Str. 199.)

Wenn nur Gott will und das Glück der Helden.
(Str. 218.)

Nimmt den Pflug und spannt vor ihn die Ochsen.
(Str. 235.)

dich denn, weicht doch, komm dass, wir uns, laut spricht Zug aus i t. d. — kakvi su to troheji?

O mein Sohn, du Kraljewitsche Marko . . . Hast du dich denn schwer an Gott versündigt — to nisu troheji, to su jambi, premda i prvi i drugi deseterac počinje nenaglašenom slovom. Istotako stihovi: Marko trinkt den Wein auf einen Zug aus, Kehrt er ein und lässt vom Wein sich schmecken, Nimmt den Pflug und spannt vor ihm die Ochsen (v. 9., 10., 12., 13., 14 i 15 br.).¹⁷⁴⁾

Dosta su gladki n. pr. ovi stihovi (to priznajemo, imajući obzir na ono, o čemu smo govorili u zadnjem broju):

Reite, Marko, noch ein wenig weiter.
(Str. 54.)

Im Gebirge hab' ich eine Wila,
Eine Wila, meine Bundesschwester;
Diese gab mir beide graue Falken,
Und sie gab mir beide bösen Hunde.¹⁷⁵⁾
(Str. 95.)

** Op. ur.: O tem se bode govorilo već v razpravici: „Hrvatsko-srbski deseterac v slovenskih pesnikih“.

Из S. Gregorčičevih poezij.

1.

Mojo srčno kri škropite.

Mojo srčno kri škropite
Po planinskih solčnih tleh,
Kakor seme jo vrzite
Po doleh in po bregih.

Pomlad iz krvi rodila
Cvetke tisočere bo,
Ter prijazno mi gojila
Svoje nežne hčere bo.

Deve zorne, dečki zali
Brali bodo rože te,
V kite bodo jih spravljali,
Devali jih na srce.

In srce jim bo ogrelo,
Cvetja vzraslo iz krvi,
Da za rod in dom plamtelo
Bode jim do konca dni.

Izvirnik.

Мож срчнѣ кры шкропите.

Мож срчнѣ кры шкропите
По планинских солчных тлех,
Какор сѣма ѿ врзите
По долах ин по брѣгах.

Помлад из крови родила
Цвѣтке тѣсѣчере бж
Тер приязно ми гоила
Своѣм нежне хчере бж.

Дѣве зорне, дѣчки зали
Брали бждж ржжѣ тѣ,
В ките бждж их справляли,
Дѣвали их на срце.

Ин срце им бж огрѣло
Цвѣтѣе варасло из крови,
Да за род ин дом пламтѣло
Бѣде ин до конца днѣи.

М. А. Лажурскій.

Кровью сердца орошайте.

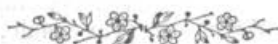
Кровью сердца орошайте
Почву горящую мою,
И какъ сѣмя се бросайте
По горамъ и по долу.

Изъ крови моеи родятся
Милыхъ тысячи цвѣтовъ.
Станутъ дочки расцвѣтаться,
Матушки вдыхать любовь.

Станутъ дѣвы и красавицы
Эти собирать цвѣты,
И всѣ ими красоваться
Молодой вотъ на груди.

Ихъ сердца же загорятся
Отъ огня въ моей крови,
Всѣ онѣ зашевелиятся
За народъ и дождь въ любви.

Фр. Целестинъ.

Bog i Hrvati!

Padaj tamo
Padaj samo,
Sini sunce, zlatno sini.
Jednom našoj domovini.
Mi molimo dugo veće,
Da se vrate dani sreće,
Razpet rod nam jedva diše,
Al mu vjeru ne ubiše;
U borbi ga svetoj prati:
Bog i Hrvati!

U davnini
U tudjini
Dva nam diva slavno pala
Tužna majka zakukala,
Zaplakala raztužena;
Tješila ju dieca njena:
Pali Zrinski Frankopani,
Doć će opet sretni dani,
Vjeruj, majko, to će dati:
Bog i Hrvati!

Prošle duge
Crne tuge,
A zlokobne tudje ptice
Pališe nam voštanice,
I kopaše raku nama,
Da nas skrrije crna tama;
Ne daše nas zakopati:
Bog i Hrvati!

Tad je smielo
Digò čelo
Posred tame Ante stari,
Srca naša da razžari.
Razvio je slavni
Naš hrvatski stijeg davni;
Na njemu se geslo zlati:
Bog i Hrvati!

R. Katalinić-Jeretov.

Samo napried.

Samo napried! . . Svetim otim geslom
Nek vremena riekom plav nam plovi!
Samo življe uprimo sad veslom,
Jere viek nas, braćo, čeka novi!

Samo napried! . . . Zora dobe nove
S inim pucim da nas vidi ravne!
Samo napried! . . . Budućnost nas zove,
Prošlosti nas sjećajući slavne.

Samo napried! . . . Uprimo sad veslom
Da nam cilja plav se prije dovi!

Budućnosti cvjetnog do otoka
Mного jošte na nas vreba jada,
I s toga bi spasonosnog toka,
Mnoga sila plav nam skrenut rada.

Al što zato?! . . Kad smo svih vjekova
Grdom dosad odoljeli biešu,
Kad nam jošter s težkih vaj! okova
Silne ruke satrunile niesu,

Zar da sada, gdje se željnoj meti
Ljutom borbom domaknusmo bliže,
Za dom mili da predamo mrieti
Sad, kad plam nas sjajne grije žiže?

Samo napried! . . Srca nek ne klonu,
Desnica nam malaksati neće,
Samo napried! . . U dalj glete onu:
Ine plavi sustale su veće! . . .

Samo napried! . . Svetim otim geslom,
U viek, braćo, zaplovimo novi! . . .

Emin.

Србинова молитва.

Боже, коју на св'јет власти
Хвалу дају без пристанка,
На почетку овог данка
Удижеш ти уздах мој.

Ти нас брани од пропасти,
Десницом нас светом штити,
Да бриједни и честити
Усчувамо камен свој.

Што нам оте туђа рука,
Поврати нам добри боже;
Да нам прва круна може
Истом славом заблистат.

Сиосили смо доста мука,
Теком пуних пет вјекова,
Робство, јаде и окова;
Борбе луте, крвав рат.

Окръжени нас и појачи,
Што је наше да браћимо,
За крст свети да с' боримо
И слободу златну нам.

А душмане све позлачи,
Што презиру твој крст свети,
Нек се у наку сруше клети,
У вјечити казне плам.

У Бару (Црна Гора), 1894.

Мијо Јововић.

Надежды.

Надежды свѣтлыя, моей вы жизни рай,
И вѣра крѣпкая, ты на пути звѣзда:
Ты, вѣра въ будущность, меня не оставляй,
Не погубайте, вы надежды, никогда!
Висать уже надъ вами тучи черныя,
И свѣтлый рай надеждъ хотять затмить,
И приближаются тѣ тучи грозныя,
Онѣ звѣду мнѣ жизни все хотять затмить!
Бѣгите, тучи черныя!
Вы грозны, и пригнавъ васъ вѣковой раздоръ:

Мы сами вамъ даемъ и волю и просторъ!
Бѣгите, тучи грозныя!
Бѣги, бѣги, ты тьма и братьевъ слѣпота,
И солнышко — надежда свѣтло намъ сияй!
Сердца твоя пусть намъ проникнетъ теплота,
Ты вѣру и любовь всѣмъ намъ Славянамъ дай! —
А не исчезнуть эти тучи черныя,
Пока не станемъ сами ихъ же разгонять!
Онѣ висѣть надъ нами будутъ грозныя,
Пока разборами ихъ будемъ мы сгущать. —

Фр. Целескина.

Iz moga dnevnika.

Ima čitatelja, koji čitaju, ali ne razumiju . . . Sokrat.

Što je oda? Pjesma, kojom, i da sastoji od 10.000 stihova, ne bi ni najslavniji pjesnik proslavio dostatno i pristojno onoga, koji bi od tri plemena stvorio jedan narod.

Što je elegija? Pjesma, kojom, i da sastoji od 10.000 stihova, ne bi ni najslavniji pjesnik izrazio dostatno i pristojno tugu i biedu naroda hrvatskoga.

Što je satira? Na to Vam pitanje ne smijem odgovoriti, jer bi me oni, koje ne bih mogao pohvaliti, blagohotno nazvali bedakom.

Dr. Fiacca.

Maloruske igre za slovensko gledališče.

V Ljubljani se menda zaresno pripravljajo, da bi napredovali v pogledu na slovensko gledališče. V svoj čas smo opomnili, da ni glavna napaka v tem, ako nedostaje domačih raznovrstnih izvernih iger, pač pa v tem, ako se slepo prevajajo dela tujih, neslovanskih narodov, katera ne odgovarjajo ne slovanskemu vkusu v obče, ne posebnim slovenskim razmeram. Na to stran pa niso grešili le Slovenci, ampak tudi drugi slovanski narodi in grešé še dandanes. Mi smo obečali, da prilično navedemo nekoliko takih iger, ki bi odgovarjale slovenskim potrebam, in to izpolnimo v naslednjem.

Naš sotrudnik, g. L. M. Leskovec, ki jako temeljito pozna rusko književnost, med Malorusi pa poleg literature tudi malorusko zgodovino in sedanje življenje, nam je pred dobrim letom poslal bogat katalog maloruskih knjig, med katerimi nam je poleg drugih podčrtal tudi nekoliko maloruskih gledališčnih iger. Ta katalog sta izdala l. 1890. knjigarja I. A. Rozov in B. Korejvo; prvi je Rus, drugi pa Poljak. Imata pa dva sklada ali magazina, jeden v Kijevu (Kreščatik, ugol Bessarabskoj ploščadi), drugi pa v Odesi (Deribasovskaja, dom Vedde). Navedli smo natanko ti dve adresi, da bi mogel vsakdor naročiti si to, česar bi želel po našem navodu.

Naš sotrudnik priporoča malorusko dramatiko Slovincem takó-le: „Slovinci poznajo rusko književnost prav malo, ker je priložniše in za više službe ali karijero primerniše, učiti se jedino nemški, ničesar pa učiti se, kar je slovanskega. Maloruska književnost, kakor se kaže, je Slovincem do cela neznana. V katalogu maloruskih knjig priporočam pa seobno dramatiška dela. Namesto da bi prelagali različno šušmarijo iz Dunajskih burk in židovskih dram za Ljubljansko gledališče, naj bi zajemali rajši iz maloruske dramatike. Malorusi so gledé na svoje socijalno položenje jako blizu Slovincem. Njih plemstvo je opoljšano, srednji stan so Židje — pri Slovincih je plemstvo ponemčeno ali pa poitalijančeno, srednji stan so Židje — nemške, italijanske itd. krvi. Primerjaj Trst, Gorico, Celje, Celovec, Maribor. Malorusi v Rusiji imajo krasno literaturo v kmetski dramatici — burke, drame in operete. Kolikor je meni znano, imajo štiri igralske družbe s silami prve vrste. Te družbe se zovejo: družba Stárickega, Kropivnickega, Saksagánskega in Sadovskega. Gospoda Kropivnickij in Sadovskej in pa „junakinja“ Zenkoveckaja so igralci, ki vzbujajo največo pozornost celó v razvajenih gledališčih Petrograjskih in Moskovskih. Te družbe igrajo z velikim vspehom po vseh mestih Rusije, in to svedoči, kakó lehkoumevna je maloruščina Vel'korusom. One igrajo celó v Petrograjskih dvornih gledališčih, kakor je razvidno tudi iz katalogov“.

Naj torej navedemo tu iz kataloga I. A. Rozova, n. pr. naslednja dela:

Aleksandrova. Вл. Не ходы Грыццо на вечерницы. Драматична оперетка у 5 актахъ. Выдания друге поковниене съ 28 страницами нотъ. Петербургъ. 1885 г. ц. 50 к.

Боракоскый М. Влюбленный Жидъ. Шутка-водевиль в 1-мъ дѣйствіи. Кіевъ, 1885 г., ц. 25 к.

Велисовскоа. Бувальщина або на чужий коровой очей не порывай. Жартъ въ одній дн пер. Ө. Уст-ка. Поставлена была на сценѣ Ст. Петербургскаго Императорскаго Мариинскаго театра малорусскою труппою М. Л. Кропивницкаго 25 Января 1887 г. Кіевъ, 1888 года, цѣна 25 коп.

Гоюль Н. Просакъ, або хитроци жинки перехитрени москалежъ. Кужедя въ 1-й дн. Выд. 2-е. Кіевъ, 1888 г. ц. 15 к.

Грабина А. За злыми людьми ихата не згорить. Кумедия. Киевъ, 1882, ц. 10 к.

Дмигренко. Кумъ-Мирошныкъ або сатана у бочци. Украинска шутка-водевилъ въ одной дѣи. Киевъ, 1884 г., ц. 15 к.

Карпенка-Карого-Уаана. Збирныкъ драматичныхъ творивъ. Содержание: Бондаривна. Драма въ 4-хъ дѣяхъ. Кто вынѣн? Драма въ 4-хъ дѣяхъ и Розумный и дурень, комедия въ 5 дѣяхъ, ц. 75 кп. — Наймычка. Драма въ пяти дѣяхъ. Херсонъ, 1887 г., ц. 30 к.

Котляревскій И. Москаль-Чаровныкъ Малороссійскій водевилъ въ 1-хъ дѣйствіи. Киевъ, 1878 года, ц. 15 к.

Крошчанскій М. Збирныкъ драмат. творивъ, выправленный и доповненый. Выдания друге зъ нотами до култетивъ. 1. Дай сердцу волю, заведе въ неволю. 2. Неводныкъ. 3. Пожырылся. 4. Пошылысь у дурни. 5. Лыхо не кожному лыхо иншому и таланъ, и 6. Куллеты. Харьковъ, 1885 года, въ изящномъ переплетѣ, ц. 3 р.

Кулишъ П. Байда. Князь Вишневецкій. Драма (1553—1564.) СПб. 1885., ц. 1 р.

Кухаренко Я. Збирныкъ творивъ. Черноморскій побытъ на Кубани межъ 1794 и 1796 роками. Вдрама въ 3-хъ дѣяхъ. 1880., ц. 75 коп.

Недолъ Д. Неспарована пара. Драма въ 5 дѣяхъ. Киевъ, 1885. года. Ц. 50 к.

Неймакъ Ц. Г. Култетныя формы народной южно-русской лѣсни. Киевъ, 1883. Ц. 50 к.

Подорожскій П. Русальчынъ великденъ. Драматична дума въ пять одинъ. Киевъ, 1885. г. Цѣна 15 к.

Пилжа О. Сужена не огужена. Жартъ въ 1-й дѣи. Киевъ, 1881. г., ц. 50 к.

Старицкій М. Гамлетъ. Принцъ Данскій. Трагедія въ V дѣяхъ. В. Щекснира Переложена на Украинску юму, зъ прилогою жунами М. Лысенка. Киевъ, 1882 г. Ц. 3 руб.

Старицкій М. Руадвяна ничъ. Музыкальна комедія. Выд. 3-е. Киевъ, 1882 г. Ц. 50 к.

— Руадвяна ничъ. Опера. Киевъ, 1883. Ц. 50 к.

— Утоплена. Оперета въ 3 дѣяхъ. 4 картинахъ. Одесса, 1885. г. Ц. 40 к.

— Черноморци. Оперета въ 3-хъ картинахъ. Музыка М. Лысенка. Ц. 25 к.

Шабельской. Пидъ-Ивана Купайла. Драма въ 5 дѣяхъ (разрешена къ представеню). Киевъ, 1887 г. Ц. 50 к.

V pendant k „Lepa nedelja ruskega pravoveda na Zapadu“.

Quod latet, ignotum est, ignoti nulla cupido.
Ovid. Ars am. 3. 397.

V št. 15. „Slov. Sv.“ pod navedenim zaglavjem smo priobčili vsebino pisma iz Berolina v „Nov. Bp.“ ruskega mladega jurista S. Nikonova, v kojem poslednji pripoveduje, da je prof. Čilarž*) l. 1887. v svojem raziskanju „O pravu vestnega posestnika na plode rečij“ prišel k istim izvodom, h kojim je prišel ruski prof. N. A. Kremljev o istem vprašanju še leta 1868. Po povodu tega poročila opozarjamo prijatelje „Slov. Sv.“ še na knjigo prof. Puntscharta „Die moderne Theorie des Privatrechtes und ihre grundbegrifflichen Mängel“. To knjigo je pretresel V. I. Kurdilovskij v „Ж. М. Н. П.“ za mesec junij tek. l. Razprava gosp. Kurdilovskega je vestna i resna ter ni ostala brez posledic: g. Sigma,

*) „Vesna“, št. 7, str. 161. piše to ime po češkem pravopisu Čyharž ter pravi, da bo ta g. prof. bodoče leto dekan Durajske juridične fakultete. Kak je ta mož? Čeh ali Böhme? Idem.

jeden iz najduhovitiših sotrudnikov „Nov. Bp.“, navedel jo je v št. 6579 svojega lista ter jo prezanimivo obobščil i po svojem popolnil, o čemur bi tudi nam ne podobalo molčati.

Prof. Puntschart išče v svoji raziskavi vir, iz kojega bi možno bilo pri pomoči prostega mišljenja razviti vse vide zasebnega prava. Ta vir zove g. prof. Eckstein, prav za prav pa je to kamen modrijanov, katerega do sedaj še ni našla nobena živa duša. Nemški juristi sicer pravijo, da je ta vir ideja ličnega prava, i pristavljajo, da so tako sodili o tem delu, o tej stvari tudi rimski juristi. A če vzamemo za ta vir *gospodstvo volje upravo-močenega ali polnopravnega lica* (osebe), njegovo Willensmacht, kakor se izraža g. Puntschart, tedaj nam bo pač težavno izvajati iz tega gospodstva pravo svojbino, servitutno, dogovorno, zalogovo itd. Tudi razne juridične zvižaje nič ne pomorejo, treba nam bo ustaviti se na rimskih *juris vincula*, katera so pa možna le tedaj, če k raznim dejstvom vsakdanjega življenja prisposodbljamo (adhibemus) pravo predmetno ali objektivno. Take pravne (pravove) zveze (zaveze) prostirajo se na razne osebe i reči ter imajo razne konečne smere; nemški profesor jih prav dobro zove Rechtsverbände ali Zweckverbände. Po učenju rimskih juristov, kakor ga razumeva gosp. Puntschart, imajo razna lica, fizična i juridična, i razne neoduševljene jedinice ali jednote, na primer servituti, razne potrebnosti, katere je treba i možno izpolniti na ta ali na drugi način. Če je možno izpolniti jih precej i neposredno, tedaj bo dovolj sile danega lica i dane jedinice. Na primer: Nam je treba v gosposke ulice X mesta. Mi najmemo si izvoščika, i ta nas pelja, kakor mi zahtevamo; če se pa ustavlja, pa postopimo z njim, kakor to zahteva dogovor i pravica. Če si pa spomladi najmemo kosce na leto, poiščemo si zaloga ali garancije o tem, da se naš dogovor izpolni, kakor to zahteva naša potrebnost. Ta zalog more biti pa le določba (pogodba), katero smo storili ali sklenili v pisarni beležnika kot zaščitnika zakonitih razmer med ljudmi. Mi smo pribegnili k *juris vinculum*, k pravni zvezi (pravovi zavezi), katera nam zagotavlja izpolnitev naših potrebnotij, zavisečih od koscev, nas ohrani od škode, katero bi mi trpeli, ko bi kosci ne držali svoje besede. Ta pravna zveza (pravova zaveza) nam bo to, kar nemški prof. zove Sicherungsmittel. Če torej pravno zvezo (pravovo zavezo) prisposobimo, na primer, k pravu svojbine ali svojstvenosti, dobimo tako definicijo. Svojina, svojstvenost (svojbina) je zveza (zaveza) med osebo i imetjem; smer te zveze (zaveze) je, služiti pridu osebe z vsemi gospodarskimi silami imetja.

Taka je torej teorja pravne zveze (pravove zaveze), katero je našel nemški profesor, vsaj on tako misli. G. Puntschart se čudi, od kod mu je spadla ta mana nebeska. Toliko svetlih, presvetlih glav se je trudilo cele veke nad tem vprašanjem i, razun ostroumnih modrovanj, nemški juridični vedi v tem obziru ni ostalo prav nič. G. Puntschart meni, da se je to zgodilo, ker so nemški, da, i ne le nemški, ampak sploh vsi zapadni juristi izučali le *jeden del rimskega prava, pravo pandektno*, katero je prav za prav cela sistema ličnih ali subjektivnih prav.*) Tam pa, kjer ni bilo vsprejeteto rimsko pravo, pa bi pravne zveze (pravove zaveze) morale izcimiti se, meni nemški jurist, i ne moti se.

*) Drugače rečeno: Nemški juristi niso mogli prekoračiti od jaz k mi. Idem.

Pravne zaveze (pravove zaveze) so se res izcimile v Rusiji, njih bitnost je pismeno izložil i uvekovečil znameniti ruski pravoved — državnik grof Speranskij za celih 56 let do g. Puntscharta, leta 1837. G. Speranskij izložil je to teorijo v svoji knjigi: „Руководство къ познанію законовъ“.

Kogar zanima ta stvar, naj si naroči ali knjigo samega grofa Speranskega, ali I. del X. knjige vseh ruskih zakonov (postav), koji je osnovan na učenju grofa Speranskega, ali pa navedeno zgorej številko „Нов. Вр.“, kjer je g. Sigma podiskal i podbral mnogo takih mest iz truda grofa Speranskega, koja ne dopuščajo ni malejše (najmanjše) dvombe, *da so rimski vincula juris i pravovye союзи grofa Speranskega zares isti instituti pravnih razmer roda človeškega.* To pa še ni vse. V mednarodnem pravu je tudi do novejših časov gospodarilo pravo lično ali subjektivno. Teorija o državnem vrhov[en]stvu dosegla je pri tem krajnih predelov. To državno vrhov[en]stvo je bilo tisto lice, tista oseba, katera je vse drugo podrejela svojemu pridu. Posamne države pa so se zblížale med sabo, i to bližanje je porodilo množico takih dejstev, katera so se protivila okviru državnega vrhov[en]stva. *I pribaltijski Nemeц, prof. Petrograjskega vseučilišća Th. Th. Martens, nasrkacši se dovolj ruskega duha, začel je snovati mednarodno pravo na podstavi pravnih zvez (pravovih zavez), to se pravi, na oni podstavi, na koji se med sabo družijo posamne države, da bi zadostile svojim potrebam.*

Teorija združenja, zveze (zaveze) občine je mogla v ruski glavi prej izcimiti se, nego pa v nemški ali sploh v zapadno-evropski za to, *ker ruski narod še do sedaj ni izgubil zadruga, še do sedaj živi s svojo občino, še do sedaj se ni razpadel na posamne osebe, na lica (ličnosti). Na zapadu pa je zadruga uže davno pozabljena; nastopili pa so časi trdi, da je posamni osebi življenje težavno, pretežavno. Življenja genij drugega nič ni mogel iznajti, kakor to, da je začel obračati se nazaj, na stari lad ali način, začel je posamne prvine družiti: vrši se proces integracije diferencirovane ličnosti, kakor visokoparno pravi g. Sigma. Zapadni villain zasedel je prostore, ktere mu je očistil Rimljan i Gal; ruski mužik je vsako ped zemlje moral prisposobiti (adparare) si sam. Ubijal je zverino, žgal je lesove, razčiščal si je planjave, zasedel je zadrugo i v tej zadrugi ostal je do današnjega dne. Zapad išče vsakih zvez, ko je prej okreplil kot posamna ličnost, razkosavši se iz prvotne zadruga na te posamne ličnosti; Rusija še prvobitne zadruga ni prežila, še tudi ni okrepla, i dolg jej še predstoji pot razvoja, če bo morala prekorakati vse te postaje, ktere je prekorakal zapad, če bo morala radi svoje kreposti še razkosati se na posamne čini'elje, kateri se potem pa le zlijejo v novo, očišćeno zadrugo. Mari tukaj ne velja: Si duo faciunt idem, non est idem? Bomo nadejali se — da . . .*

Tako, vidite, umemo tukaj modrovati, dà, to je filozofija, če je vaša volja, očišćena filozofija, kvintescencija filozofskih obobšćenj, abstrakcij, katera pa vendar ni bez vsakih praktičnih migov, ni bez realnih ukazov. Ali mari ni praktičen migljaj, ali mari ni realen ukaz to bezdvombno javljenje, *da zapadna nauka, zapadna veda za poslednjo dobo teži k ruskim vzorom, k proizvodom ruskega genija? Ruski zapadniki so se rogali nad ruskimi slovanofli ali vzhodniki, ko so ti trdili, da svet istinega prosveta, istine nauke istinega blaga človeškega mora priti z vzhoda od ruskega slovanstva, od pravoslavja.*

Pred kakimi 40 leti so navadni ljudje takoj kamne pobirali, če jim je kdo pravil kaj takega; sedaj pa je, razun zagrizencev, uže malo takih betežnikov, kateri bi ne znali, da zapadnim učenjakom à la Čilarž i Puntschart popolnoma veljajo kitice bezsmrtnega Krilova: „Такъ думатьъ иной, Затѣйникъ, Что онъ въ подсолнечной землѣ, А онъ — дивить Своей только — муравейникъ“... Po slovenski se bodo te kitice glasile tako le: Po raznih nemških zakotjih je mnogo takih bahačev, kateri mislijo, *da njih slava grmi po vsem Božjem svetu; ali čudi se jim le njih mravljišće.*

Božidar Tvorcov.

Pučke učionice u Dalmaciji i pučki učitelji.

Dalmacija, taj bajni, klasički dio Hrvatske, stanovalo je jedna od najzapuštenijih pokrajina u cijeloj monarhiji. Vlada se nije do sad ni iz daleka prama njoj brižljivom pokazala, dapače ju nekad maćuhinski pazi i gleda, izgovarajuć se, da je to zemlja pasivna. Zar tako? Čemu onda drži uza se takovu zemlju, kad se u koji mu drago čas može nje riješiti? Čemu škilji priekim okom na njezino pravo, da bude sjedinjena uz ostale dotične zemlje svojoj matici — Hrvatskoj? A ipak ta zemlja daje sgođe i prilike, da se razvije, da procvate, jer joj divni geografski položaj, plodnost tla, more i susjedne zemlje obilno jamče svaki materijalni napredak. Uzporedimo li Dalmaciju još za starih Rimljana, pomimence za cara Klaudija sa sadašnjom Dalmacijom, opazit ćemo golemu razliku. Onda se njom sterala kitne šume i gajevi, zelen pokrivala brieg i dolinu, rastlinski život u obće cvao u najljepšem razvoju, — sada je pak dobar dio zemljišta gol krš, po kojem gdje god samo trava ili šikara raste, jer od 100 diela zemlje izbrojilo bi se jedva 17 diela, što se obraduju, a 22 što su šume. Po tom je jasno, kako u Dalmaciji danas ima sasna malo plodne zemlje. A gdje zemlja ne daje ploda, tu blagostanje naroda pada. Jedini proizvod, koji je nevoljnome težaku u Dalmaciji nekad osjegovavao obstanak, bijaše vino, pa je i to eto sad žrtvovano državnim interesima poznatom bič-klauzulom. To je najeklatantniji dokaz, kako vlada malo mari za boljak i napredak ove kukavne pokrajine.

Ovo htjedosmo nuzgredno spomenuti, a poslužilo nam eto kao uvod ovim redcima, da sa materijalne zapuštenosti predjemo na moralnu. Zaista žaloba nas obuzme, kad pomislimo na duševni život hrvatskog puka u Dalmaciji. Da mu nije one prirodne darovitosti, oštroumnosti, odvažnosti i srđčanosti, da mu nije onog duha i poleta, kojim se je vazda odlikovao, i koji svjedoče krasne bezprimjerne njegove pjesme, mogao bi po vladinom nastojanju sto puti moralno propasti. Šematizam školâ najbolje nas može uvjeriti, kako je vlada u Dalmaciji i pri namicanju uzgojnih sredstava i pri promicanju pučke naobrazbe pokazala najevidentnije svoju proverbijalnu nehajnost i nemarnost. Dalmacija broji i odnosno i neodnosno manje škola, nego ijedna druga pokrajina u monarhiji. Malena Šlezka, brojem pučanstva nešto pretežnija od Dalmacije, broji dvostruko više škola. Tomu moramo tražiti uzrok u pristranoj škrtosti i ovejnosti vlade, koja u zemljama, kud se njezin centralistički duh može slobodno da razvija, diže i otvara bez otezanja i zaprjeke, dapače osobitom revnošću mnogo-

brojne i uredjene škole. U tomu nam daje dovoljan primjer njemačka škola u glavnom gradu ove hrvatske pokrajine — u Zadru. Prosit! Neznamo, što bismo imali više pokuditi, da li nehaj, koji vlada kod odlučujućih faktora u pogledu pučke prosvjete u Dalmaciji ili njihovo nezrelo, manjkavo nastojanje u stvari. Do nedavno zavadjale se škole i, da blago rečemo, tim se školam, premda malobrojnim, nije moglo što znatnijega prigovoriti. Danas se nasuprot, da tako rečemo, svednevce osnivaju tako zvane „mješovite učionice“, ili se pak bivše „posebne“ preinačuju u takove. Nećemo začu u meritorno pitanje, da li su mješovite škole umjestne i valjane, premda ih tamo u klasičnoj zemlji pedagogije — u Njemačkoj — tako vrela zagovaraju i zavode; navest ćemo samo nekoliko brazda iz nekog u tom smislu interesantnog dopisa, koji pročitasmo lani u zadarskom „Narodnom Listu“, baš u 33. broju. U dopisu se veli: „Mješovita bi učionica za nas bila ne samo paljativno sredstvo uzgoja, već bi bila puka negacija svakog moralnog napredka. Mislimo, da nijedan od pedagoga neće biti u prvom redu zagovarao takovu učionicu, pa ako i je koji, bit će stanovito bio kakvi arcifanfani. Poučavajuć pō dana mužku, a pō dana žensku djecu, pouka ne može biti nikako onako ekstenzivna, ko što u posebnoj učionici, te po tom ni uspjeh ni korist, koja odatle sledi, nemože da iznese kakav važni značaj. Svak, tko iole pozna zadaću i narav čovjeka i žene, mora da osudi takovu učionicu. Učitelj će moći žensku djecu učiti samo u čitanju, pisanju i računanju i ostalim zahtjevanim predmetima, a to mogu većim dielom i od braće svoje, koji su učenici, lahko naučiti. Da je to bila naša cigla namjera, mi ne bismo nikad ni zapitali bili žensku učionicu, al je nama bio pred očima drugi važniji razlog, druga namjera, druga svrha. Ženi je, da postane jednom vrijednom domaćicom, uzornom majkom; njoj je pripravljati sudbinu svoje obitelji, njoj je postaviti temelj moralnomu životu svoje djece. Žena dakle treba da bude uzgojena na osobit način, osobitim obzirom na njezin obiteljski život, u kom mora da vrši zvanje najuzvišenije. Hoće li u tomu naša ženska djeca podpunoma biti upućena u mješovitoj učionici? Težak je i nemogućan odgovor. Kad bi sav uspjeh u toj učionici bio za ženske tek da znadu čitati, pisati i računati, tada bi bila na neki način suvišna, a kad u njoj ženska djeca nebi bila poučena o njihovom budućem životu, kad nebi bila upozorena na važne odnošaje, koje zastupa žena u socijalnom elementu, kad nebi bila upućena u vlastitu posebnu zadaću u zadrugi ljudskoj, kad nebi bila obavještena, da žena u skrovištu obitelji svoje mora da diže oltar krjeposti, da pripravi rodu i domovini čestite otačbenike, u jednu rječ, da mora bit plemenita, valjano razvijena u svakom pravcu uzgoja, tad bi ta učiona bila razulu ženske čudorednosti, bila bi slična laboratoriju alkimista u kom se ništa dobra nikad pronašlo nije. Znamo, da će nam tkogod primjetiti, da i učitelj može svemu tomu doskočiti uztrajnošću i marom. Ne niećemo. Ali ćemo odgovoriti, da ni najvriedniji ni najrevniji učitelj neće znat uplvisati na žensko srce kao učiteljica; odgovorit ćemo, da će ženska djeca sto puti bolje napredovati bilo u uzgoju, bilo u pouci pod pazkom i poučavanjem učiteljice. Takova naša tvrdnja imade svojih apodiktikih razloga. Ženska bi djeca pod učiteljem bila robovi, bila bi patnici. Na to će nam se tkogod i nasmijati. Al svak će uvidjeti, samo ako u ovake odnošaju prodrieti može, da bi obzirom na pri-

rodjenu nježnost i stidljivost ženske djece, mješovita učionica, u kojoj bi podučavao učitelj, bila za njih pravo mučilište. Još da spomenemo i ženske ručne radnje. Učitelj nije nipošto određen, a nije mu ni odrediti, da izcrpi taj velevažni predmet. Djevojčice naše išle bi po tom u učionicu, all u njoj nebi učile najvažniji i najodličniji predmete. Za taj bi svakako valjalo naći u mjestu vještu šivaljku, ali bi ona u svom poučavanju daleko zaostala za kakvom učiteljicom, koja je namjerice u tom predmetu izučena i izpitana. Takovoj bi manjkavosti i nevolji bila podstavljena naša ženska djeca, a mužkarci? — Ele, da na to odgovorimo, na duboko bismo zabrazdili. Dosta budi da spomenemo, da bi postali razkalašeni i nemarni u pravom smislu tih rieči. Poludnevna pouka ostavila bi im previše vremena slobode, što svakako ne može da nestašnim i vjetrenim onim stvorovom bude na korist. A kao što za ženske, tako i za mužke pouka bi bila vele manje obsežna. Kad bi pako u mješovitoj učionici poučavala učiteljica, mužka bi se djeca nalazila u istim tiesnim okolnostima, kao i ženske pod učiteljem. U takovoj uvidjavnosti nesretnih plodova, koje bi nam podala mješovita, a još k tome *jednorazredna razdijeljena* učionica, moramo da bolje protaremo oči, i da uzdignemo svoj skupni glas. Mješovita učionica nebi mogla ni iz daleka podati našoj djeci onaj uzgoj i onu pouku, koja je njima odnosno potrebita, jer manjkavom naobrazbom nemogu prosliditi onako dobrim uspjehom slučajne svoje nauke. Ovako se zrelo sudi o mješovitim učionicam u pomenutom dopisu, koji je izašao iz Rogoznice kod Šibenika, a podpisaše ga „zanimani roditelji“. Neznamo, je li se u njihovom mjestu zavela takova škola, al cienimo da jest, jer su amo starije odredbe neumitne, makar bilo proti njima i najkrepčijih dokaza. Svakako oni su roditelji učinili svoju dužnost, iztakuiv svoje negodovanje onako dostojanstveno. Svete su ono rieči i nepobitne, kojima ne imamo što da nadodademo, jer cienimo, da je u njima posve temeljito izložena štetna strana mješovitih učionica, pred kojom mora da i njihova dobra strana (ako je tko nalazi) sasma potamni. U obće pako, naše su dalmatinske pučke škole bilo mješevite, bilo posebne, bilo jednorazredne, bilo višerazredne, jako oskudne učevnim sredstvima. O tome smo dobro osvjedočeni, a znamo za slučaje, gdje ravnateljstva pojedinih učionica gdjegod za 4, 5 i više godina zasebice pitaju po koje jedno te isto potrebno učevno sredstvo, jer se nadležne vlasti, *more solito*, na nje slabo il ni malo ne osvrtaju. I učionske zgrade ne odgovaraju shodnim zahtjevima, te dosljedno ni svrsi, kojoj su namijenjene. O tome je poznatom vještinom napisao dvie tri g. Pavao Roca u „Katoličkoj Dalmaciji“, a trebalo bi, da njegove rieči budu na usvjest školskoj vlasti u Dalmaciji.

Prosvjeta, škola, to se kod svih naroda smatra najboljim sredstvom, koliko moralnog, toliko materijalnog napredka za jedan narod. Uzgoj u rodoljubnom duhu, u razbudjivanju narodne sviesti i ponosa, u građanskim krjepostima, to je prava zadaća škole i prosvjete. Prama tomu je tu nedavno „Narodni List“ imao pravo primjetiti u glavnome, koliko sledi: U Dalmaciji žalibože uz vladajući sustav biva sve drugčije, te se svakome nameće ozbiljno pitanje: da li su škole u Dalmaciji narodnom uzgoju koristne ili radje pogibeljne; da li je bolje i koristnije, da narod ostane u svojoj primitivnoj jednostavnosti i prostoti, u kojoj će ipak uzdržati svoju prirodnu narodnu sviest, ili da kroz škole obnese svoj

pravi hrvatski značaj? Žalostno je, al ipak istinito, da je ovamo hrvatski puk po selima, dok je bio bez škole, razabirao u svojoj sviesti svoj hrvatski značaj, znao je, da se zove Hrvat, i da mu je jezik hrvatski. Odkad se po selima stale širiti škole uz neki čudnovati sustav, koji u njima vlada, sad prieti pravi kaos, prava dogibelj, da nam prosti narod zaboravi i svoje ime i ime svog jezika. „Po jeziku jesi sve što jesi“ — pjeva naš nemurli Preradović, a učenici bi u našim pučkim školama po jeziku morali biti sve drugo, samo ne ono, što jesu, t. j. Hrvati. Učili smo, hvala Bogu, pedagogiju, ako ne korenito ni svestrano, a ono barem, koliko je čovjeku potrebno, da steče pojam o pouci, stezi i ravnanju u pučkim školama, te o svemu drugomu, što bitno zasjeca u školu. Najelementarnija pravila pedagogije svjetuju, da dječaka najprvo valja upoznati s njegovom najbližom okolicom, s zemljom u kojoj stanuje, s narodom, kojemu pripada, s jezikom, koji govori, s povješću i književnošću svog naroda, al se to uzprkos svemu ovamo djeci najodriešitije bagatelizira, pritajiva ili sasama izkrivljeno predstavlja. Diete će u našim školam ne samo biti neupućeno u ono, što u istinu jest, već će pomutiti i one zdrave pojmove, koje mu je sama prirodjena narodna sviest usjekla. Pedagogija izričito tvrdi, da se mladež mora uzgajati prama duhu i čudi narodnoj, da ju valja zadahnjivati narodnim ponosom i rodoljubljem, da valja u njoj pobudjivati i kriepiti sviest narodnog jedinstva, a da se sve to moré postići jedino poukom u narodnom jeziku, obradivanjem narodne povjesti, domačeg zemljopisa, narodne glasbe i igara, te uciepljivanjem bistrog, djevičanskog narodnog života. U dalmatinskim školam ne ima ni sjene svega toga.

(Konac aliiedi).

DOPISI.

Izpod Triglava, 4. sept. 1894.

(Latinizatorska stranka in pa družba sv. Cirila in Metoda). — Kakor se lévi kača — tako menja klerikalna stranka, (oziroma njena glasila) svojo taktiko, svojo metodo. V mislih mi je njeno postopanje napram družbi sv. Cirila in Metoda. Dočim je bila poprej brezobzirno odkritosrčna nasproti tej prepotrebni družbi, je poslednji čas ubrala drugo pot! Težko pa, da bi jo vodila pri tem odkritosrčna ljubezen do sedanje uprave družbine — in mi se uprav bojimo, da bi s tem ne krenila naša, vseh slabostij prosta, najkonservativniša vseh strank, na pot — hinavščine. Ne umemo hipno „Slovenčeve“ gloriije, pete družbi sv. Cirila in Metoda. Družba ni prav nič drugačna, kakor pred leti in vendar... Ali je to torej nedoslednost, ali pa bojazen, da stranka s protinarodnim razdiranjem izgubi ves ugled... Ali pa je morda 22-letni dnevnik (let ima dovolj, da bi ga srečala pamet!) vodilo čisto prepričanje, in bi v tem slučaju imeli — rádosten slučaj — opraviti s spokorjenim grešnikom. Um naš pa je preslab, da bi sami razvozljali le-te zagonetke — oči naše pa vidijo, da čistokrvni pristaši stranke, kljubu laskavemu priporočilu svojega glasila, ne dajo ničesar, ali vsaj ne več kot prej, ko je še sedel na svojih lavorikah dr. Ivan Šušteršič.

Možno je tudi, da zmernejša frakcija stranke vpliva na premenitev „Slovenčeve“ pisave. To bi bilo veselo

znamenje v stranki, dasi ta frakcija — dokaz je ravno pri družbi sv. Cirila in Metoda — vse ekstremne elemente težko pripravi do dejanj, ker ima premalo vpliva, in ker se ji pri vsaki priliki zaluci v obraz, „da je vse nič ne briga“. Tem možem je res resno za družbo sv. Cirila in Metoda — a ti možjé, dasi niso osamljeni v stranki, se le preradi podredé znauim višim vplivom, in zato bodemo — kakor rečeno — še dolgo čakali, da bi se dejanski izvršili kapitulaciji „Slovenca“ in „Domoljuba“. Saj je bila vsa tista duhovščina, ki se je doslej z uprav občudovanja vrednim ognjem vnemala za družbo sv. Cirila in Metoda, zapisana pri našem knežoškofjstvu v knjigo „mlačnih katolikov“. Kdo se ne spominja, kakó so bili in so še našim „patentovanim katolikom“ v želodcu svečeniki: Zupan, Koblar, Vrhovnik, Zlogar in celo — dr. Svetina!

In koliko je pač zmernejših stranknih pristašev, ki so vrgli vsled Slovenčevih člankov kako stotko (vinar) na žrtvenik naše šolske družbe? Na prste bi jih lahko sešтели! O tistih, ki plešejo okolu škofovega kapelana Š. — o gospodih, ki so za časa I. slov. „kat.“ shoda izzvali znani prepír v družbi, pa niti ne govorimo, in baš ti bi morali, ako bi bilo resno govoričenje „Slovenčevo“ o veliki, neizmerni ljubezni do družbe, vendar prvi slediti navdušenemu pozivu svojega glasila.

Stranka, kakor se vidi, stoji gledé naše šolske družbe in njenega odbora na takem stališču, kakor v trenotku nepozabnega škandala pri I. svojem kat. shodu — in ko bi tudi stranka, kot taka, stala radi ugleda v národu na drugem stališču, velika večina njenih članov gotovo ne stoji, in to je potem itak vse jedno. Antipatija in nezaupnost v protislovanskih latinizatorskih vrstah nasproti dični šolski družbi ste postali vsled nekaterih zlobnih sumničenj uže nekako epidemično razviti. Kaj pomaga, „Slovenčevci“, sedaj miriti duhove, — ko ste jih sami razburili do skrajnosti!

„Ker se je tudi zadnji čas umaknila družba sv. Cirila in Metoda vsakemu političnemu strankarstvu, zato naj tudi pri podpiranju vseslovenske šolske družbe preneha vsako strankarstvo, in vsi Slovenci naj složno in požrtovalno delujejo na to, da dobí družba sv. Cirila in Metoda obilne podpore za svoje blage namene“. Kaj ne, kakó krasno se to glasi! Lepe so te besede, da lepše niti biti ne morejo — skoro bi ne bile pisane v uredništvu „Slovenčevem“ — pristaviti bi jim le morali, da v družbi sploh ni vladalo nikdar polit. strankarstvo — isto so le iznašli možgani nekega novega Ljubljanskega advokata, katerega duhovita „iznajdba“ je dobila — kakor se vidi — trajen prostor v razsežni klerikalni domišljji. „Domoljub“ piše tudi, da so hoteli naprednjaki družbo izkoristiti. Ali se ne opira ta trditev na slab spomin „Domoljubovih“ čitateljev — ali kaj-li? Ali more biti še katera trditev bolj — hinavska, kot je le-ta „Domoljubova“? Kje pa ste pustili svojega mladega odvetnika dr. Š., kateremu se je nekoč ves resen slovenski svet zaničljivo smejal? Sicer bi pa bili kljubu navedeni „Domoljubovi“ „rožiči“ jako veseli, ko bi vsi tisti, ki jedó iz njegovih in „Slovenčevih“ jaslji, ne hoteli prezreti priporočil, — ampak posegli v žep, iz katerega je uže v temni, skrivnostni „kat. sklad“ izginilo toliko stotakov, in iz istega žepa, z istim navdušenjem istinito podpirali družbo sv. Cirila in Metoda. „Komur bje slovensko srce, ne odteguj iz strankarskih ozirov šolam podpore!“ Želimo, da bi tudi mi časih mogli zabeležiti dobra znamenja iz konservativnega tabora! Dokler pa,

poleg znanih člankov, ne otvori „Slovenec“ za družbo sv. Cirila in Metoda tudi prostorov à la „kat. sklad“ in ne nabere zanjo vsaj toliko, kolikor nabere za famozni ta sklad, in dokler glave stranke, v prvi vrsti Ljubljanski knezoškof, ne daó njim dostojnega daru za slavnoisto družbo, dotlej smatramo vse sladke „Slovenčeve“ besede za — hinavstvo, za zvit manever. Priznali ste vspešno delovanje naše šolske družbe, in dasi so toli sovraženi naprednjaki tudi v odboru; pisali ste celó da „družba nado-mešča vsaj deloma toli potrebno versko šolo“... In če ste to pripoznali, pripoznali takorekoč napredno poštenost, zakaj ne delujete na način napredne stranke: vzglednemu odboru olajšati težko stališče z mnogobrojnimi denárnimi prispevki, ki bi bili seosebno iz Vaših vrst lahko jako znatni. Zakaj — „Erklárt mir Graf...“ Tudi mi ne moremo odobravati, da so nekateri Slovenci (znani Slovenci!) radi mrzenja nekih njim neljubih oseb — kakor pravite — odrekli vsako podporo slovenskim, izvrstno delujočim šolam.... Pisati pa navdušene članke za družbo in jo priporočati, je lahko, samo dati ne ničesar — „ja Bauer, das ist was anderes!“

To smo hoteli danes povedati, da resnico in jasnost ljubeči gospodje „Slovenčevci“ ne bodo mislili, da smo slepi! Bodite odkritosrčni, delajte tako, kakor zavijate oči — pa ne bo nedostajalo uslovij za složno delovanje. Ako pa hočete dokazati, da so današnja naša očitanja nepravda — dokažite, da smo se vsaj nekoliko motili, z mnogobrojnimi darovi plodonosno delujoči družbi sv. Cirila in Metoda. To je jedino možen dokaz na zunaj. Nam bode jako ljub!

Dovč.

Iz Odese, 3 sept. 1894.

Motto: „Cirilica nič ne opravi.“

(Ob stoletnici Odese). Danes (22. avg.) [3. sept] praznuje Odesa, mesto Nove Rusije (Novorossijskij kraj), zasnovana po Katerini II., roj. kneginji Anhalt — srbski, stoletnico svojega obstanka kot mesto in kot politiško, trgovsko, obrtnijsko, tovarniško, sodnijsko, šolsko in vojno središče omenjenega ozemlja pod ruskim žezlom. Poglejmo, kaj je napravilo „barbarsko“ Moskovitstvo tekom 100 let z Novo Rusijo! Kaj je Nova Rusija? Vzemite trapec, ležeč med 50° in 44° severne širine z jedne strani, ter 55° in 45° vstočne dolžine z druge strani. To ozemlje je pred kakimi 100 leti pripadalo: 1. deloma Turčiji, katera umeje, kakor znano, izpremeniti rajske dežele tekom nekoliko desetletij v skoro neobljudjene puščave; 2. deloma Poljski, katere izključno magnatsko gospodstvo je temeljito izsesalo Slovanstvo od Labe do Dnepra ter prepustilo zapadno polovico Nemcem vstočno pa je na srečo moralo dati Rusiji, da se ohrani Slovanstvu; 3. deloma kazaški republikli Zaporožkih Kozakov Poslednji bili so kulturno prave ničle, ker so bili celibatarci. Oni so zadali poljskemu kraljestvu smrtni vdarec s tem, da so stalno netili ogenj večne revolucije, v kateri se je nahajalo malorusko prebivalstvo, ki je bilo podložno Poljski, in katero so tlačili Poljaki v politiškem, socijalnem in cerkvenem pogledu v najglobokejšo sužnjost. Poljski magnati niso nazivljali svojih ruskih robov drugače, kakor „bydlo“ (živinče) ter so dajali ruske cerkve v najem Židom, tako, da se je mogla čitati maša in so se mogli deliti sakramenti le tedaj, ako se je Židu kazalo na dobiček, da se odpro cerkvena vrata proti plačilu za toliko in toliko. Ko se je bila pred 100 leti

avedla ruska uprava v tem ozemlju, bila je dežela „razvalina“, kakor doslovno soglasno trdijo poljski in maloruski zgodovinarji iz minolega veka. To ozemlje. obsežno skoro za $\frac{2}{3}$ Avstro-Ogerske, bilo je malone neobljudjena puščava. Sedaj ima okolo 10 milijonov prebivalstva, okolo 50 mest, med katerimi so nekatera znatno velika: Odesa 350.000, Kišinev 140.000, Belgorod (Ak-Kermom) 60.000, Bender 50.000, Izmail 50.000, Jekaterinoslav 50.000, Cherson 70.000, Jelisavetgrad 60.000, Rostov 165.000, Taganrog 60.000, Tiraspol 25.000, Sympheropol 40.000, Sevastopol 20.000, Berdjansk 25.000, Nikolajev 60.000 itd., poleg tega šteje 25.000 trgov in vasij. Ko je prišlo pred 100 leti to ozemlje pod rusko žezlo, stremili so najpoprej, da je obljudijo. V ta namen je prvič namestnik Voroncov proglasil vsakega Rusa prostega kazni, ako se naseli v Novi Rusiji. Morete si misliti, kako naglo se je polnila dežela. Sicer pa prišleci niso bili baš prve vrste, ne gledé na inteligencijo in energijo. Mnogo jih je bilo omadeževanega imena. Mnogo jih je bilo le žrtev robstva, mnogo jih je pribeglo iz poljske sužnjosti. Moremo si misliti, kakó, je gledala „barbarska“ ruska vlada te žrtve nevsmiljenega ravnanja od strani lastnega, ruskega plemstva, ko jim je delila v Novi Rusiji zemljišča, v katerih merah koli so želeli, da so le prišli tje. Drugič je dala ruska vlada iz ljube Turčije po desetisočev bežečim srbskim in bolgarskim naseljencem kar po cele pokrajine. Ti naselniki so dobili po 30 desetin zemlje za oranje (45 oralov). Poleg tega je privrelo v kmalu cvetočo deželo mnogo naselnikov iz vseh krajev. Med prvimi naselniki so bili tudi rojeni Slovenci. To razodevajo nekatera rodbinska imena prvih trgovcev v Odese, kakor Premuda, Oger, Jakšič itd. Puškinova ljubica v Odese je bila Jugoslovanka. Odesa sama bila je dné 22. avgusta 1794. l. siromašna v razvalinah nahajajoča se „kula“, v kateri je bilo 300 mož bašibozukov posadke. Sedaj živi v Odese 305.000 Rusov; ostali so tujci, kakor 4.000 Avstrijcev, 12.000 Srbov in Bolgarov itd.

Ne da bi se držal sistematiške razvrstitve, navajam o Odese in Novi Rusiji naslednje podatke, ki kažejo približno, kaj je postalo v jednom stoletju iz turške „kule“, in kaj je vstvarila Rusija tekom 100 let iz nomadne zemlje tartarskih in nogajskih čet. Odesa ima vseučilišče za srednji del Nove Rusije, kateri si je Rusija prisvojila od Turčije; jugozapadni, Poljakom odvzeti del, ima svoje vseučilišče v Kijevu, in sicer posvetno peterih fakultet in duhovsko. Jugovstočni Zaporozcem odvzeti del Nove Rusije ima svoje vseučilišče v Harjkovu ter politehniko istotam. Odesa ima observatorij, 4 gimnazije, 1 niži gimnazij, 2 realki, 2 osemrazredni trgovinski šoli, 6 deklških gimnazijev po 7 razredov; poleg tega 261 šol vseh možnih vrst, katere obiskuje 23.000 slušateljev in učencev. Tu imajo šolo za glasbo (oddelek Petrograjskega konservatorija), šolo za risanje in podobarstvo (oddelek Petrograjske akademije za umetnost), kmetijske šole, vinorejske in svi-larske šole, navtiške šole, železniške šole za vzgojo specialistov za železniško službo; 2 javni knjižnici z velikimi, prekrasnimi prostori, 5 privatnih knjižnic, 2 čitalnici, v katerih čitajo ob praznikih profesorji preprostemu ljudstvu brezplačno o popularnih predmetih; dvorane za koncerte in gledališčne predstave, ki se vršijo o praznikih brezplačno za isto občinstvo s pripomočjo tukajšnje slovanske blagotvorne družbe. Zanimivo utegne biti, da je baš Odesko vseučilišče izzvalo jugo-

slovanska učenjaka Jagića in Bogišića na učenjaško areno. Vseučilišče v Odesi ima ta namen, da morejo bližnje balkanske dežele porabljeni velike šole z narodnim napravljemem. To je tudi povod temu dopisu. In res so izšli vsi znameniti možje, kolikor jih imajo Srbi in Bolgari iz ruskih velikih šol. Diktator Stambulov je sicer tudi hotel obiskovati ruske visoke šole, toda ni prodrl čez 4. razred duhovskega deškega semenišča, ker so ga pognali zaradi nihilistiškega rogoviljenja. Imel je, kakor pravijo Rusi, „gromkoje povedenje i tichye uspechi“ (glasno vedenje in tih napredek). Potem je bil pisar pri odvetniku Krivcovu, ki mu je plačeval po 8 rubljev na mesec, a ga je spodil, zatem je bil pisar pri pisatelju Nemiroviću; ali tudi ta ga je po nekaterem ljubkovanju z gospodarjevo srebrno namizno opravo istotako pognal. Končno je postal madjarski „alter ego“ na Bolgarskem.

Odesa ima nadalje jako bogatih muzejev, posebno v „Scytiki“, 4 gledališča, občinska blatna kopališča, katera obiskuje povprečno 20.000 ljudij na leto, hidrofobijski zavod po Pasteurju; neštevilno bolnišnic z vsemi posebnostimi za slepce in gluhe, velikansko blaznico, porodnišča, cel kup občinskih prenočišč in ljudskih kuhinj ter cena stanovišča, sirotišča in, kar je vredno posebno poudarjati: dvoje popraviljavnic in odgojilnic za malodobne hudodelce in oskrbišče za otroke arestantov. Poslednje vrste dobrotvornih in vzgojilnih zavodov menda nimajo druge dežele, ki se ponašajo s kulturo in ustavo. Vsaj jaz vem natanko, da v Cislitaviji zapirajo n. pr. 14-letne požigalce skupno z morilci na 7 let, a v Translitaviji poznam le madjarske raznarodovalne zavode za oficijalno ugrabljenе slovaške otroke in romunske sirote.

V Odesi je 50 pravoslavnih cerkva in mnogo božjih hramov drugih veroizpovedanj, kakor katoliških in protestantskih cerkev, turških djami, židovskih sinagog itd. itd. Nadalje je v Odesi 28 knjigaren, 20 tiskaren, 20 kamenotiskaren, 40 fotografskih zavodov, 1060 hiš v lepem grškem in italijanskem slogu. V mestu je naseljenih 210 zdravnikov, 322 pravnikov, 251 lekarničarjev. Umrljivost je povprečno 23%. Vse mesto je sestavljeno iz pravilnih kvadratov, ker je zgrajeno v novejši dobi, takó da moreš videti od jednega konca ulice do drugega. Ulice so jako široke; spomeniki so: Aleksandru II., carju, osvoboditelju Voroncov, Katerini II., Puškinu. Tlak je kakor na Dunaju, iz granitnih kocek in plošč, deloma iz asfalta. Mesto je razsvetljeno s plinovo in električno lučjo. Skoro po vseh ulicah so nasajene ob obeh straneh akacije za drevorede; v nekaterih ulicah so celó po 4 vrste drevja. Za čiščenje mesta je izvrstna kanalizacija, vsled katere se polnijo z odtoki posebni kolektoriji, ter se porablja tekočina za gnojenje blizu mesta ležečih nekoliko štirjaških milj velikih peščin. To napeljevanje gnoja spremenilo je v nekoliko letih peščino (solončak) v cvetoče zelenjave, ki prinašajo občinski blagajni vsako leto na stotine rubljev vsak oral. — Odesa ima izvrsten vodovod, ki je 60 km. daleč napeljan iz Dnjestra, konjsko železnico v mestu, katerega okoliča je pokrita na 38 km. daleč z letovišči in zdraviliščem; ima več štirjaških kilometrov javnih vrtov v mestu in blizu mesta, velikih po 30 oralov in več, stopnjice k morju, ki so stale 300.000 rubljev, telefon, parobrodno društvo itd. Občinske potrebsčine znašajo 3½ milijonov rubljev (rubelj = 1½ gld.), izvažanje 120 milijonov rubljev. Trgovinskih firem je v Odesi 9.786, obrtnih 4.763 s 33.000 delavci (pomočniki

in vajenci). Obrtniki izdelujejo za 12 milijonov rubljev blaga na leto. Tovaren je 253, gostilen I. reda 40, parnih mlinov 40, skladišč I. reda 689, II. 2096, trgovcev na debelo 955, druge vrste trgovcev 3789, ostali so mali trgovci. Zgradbe pristanišča in valolomi (volnорэзы) stali so s početka 16 milijonov r.; gradijo jih še naprej in pri tem ne gledajo na stroške. Železnica je napeljana do krovov ladij, takó da se more blagó vkravati neposredno. V pristanišču so baséni nafte in elevatorji. Občina vzdržuje tudi 17 mirovnihi sodišč, katerih sodnike voli občinski sovét, in ki dobivajo po 3000 rubljev plače. Njih kompetencija v civilnih razsodbah sega do 300 rubljev globe in v kriminalnih do 1 leta zapora. Občinski sovét ima tudi delegacijo v okrajnem deželnem zastopu (zemstvo, nekaj deželni zbor).

Mesta v Novi Rusiji tekmujejo v dobri organizaciji z Odeso, se ve da v razmerju sredstev. Nova Rusija ima 20 železniških prog, 64 srednjih, posvetnih in duhovskih šol, dekliških in deških in celo vrsto specialnih šol: za plovitbo, kmetijstvo, vinarstvo, rudarstvo in obrtnih šol. Osnovne šole na deželi cveto. Zemlja ni zelo obdačena. Za žitna polja in vinograde od orala plačujejo po *jeden rubelj* na leto. Radi bi poznali evropsko državo, ki bi znala vstvariti v jednom stoletju iz skoro neobljudjene pustoščine to, kar je napravilo Moskovitstvo iz Nove Rusije: zalogo žita in sladkorja za vso Evropo, tam, kjer se je pred 100 leti pretrepal poljski magnat s Turkom le tedaj, ako mu je poslednji hotel vzeti človeško, posebno pa lepo „dekliško blago“, — „brez kupčije“, — kjer je Kozak Žide in Poljake kaznoval z ognjem in mečem zaradi skrunjenja človeškega in cerkvenega prava, pobijajoč jih na tisoče!

Mislím, da je ruska kultura — *cirilica mnogo opravila*.

Лаопентий Мароневич Ансковец.

Ruske drobtinice.

Съ мѣру по нѣтъ, голоу рубѣза

„Востокъ, восток!“ To je najnovejša i najbolj očarovalteljna parola i ruske vlade i ruskega občinstva. *Kakor da bi vsi kar tekli v Azijo, v blagodatno Sibir, katero pa zapadni vedno še zovejo „strašno!“* Ne vem, kdo bo imel prav, ali oni, ali ruski narodni duh, kateri si je vendar našel luknjo, v katero rine iz vse sile... Nedavno obrazovala je vlada posebno komisijo, katera je odrinila avgusta v Mervsko okrajno na bregove Amu-Darije. *Hočejo preiskati dno te nekdanj toliko mogočne reke, kar bo gotovo imelo važne posledice za trgovino z daljnjim vstokom. Torej ne od Nemcev bežimo, a za dengoj (peticoj) drvimo...*

Ministerstvo notranjih poslov zjedini pod svojim vrhovnim vodstvom vsa društva, urejena na načelih vzajemnega zavarovanja, ali od ognja, ali od drugih nezgod, to je vsejedno. Vzajemno zavarovanje razvilo se je v Rusiji po mestih takoj povoljno; sedaj pa se vlada gotovo pobriga, da bi tudi zemstva i sploh dežela poprijela se te najbolj naravne, kajti najbolj prigodne sisteme zavarovanja. —

„Императорское православное палестинское общество“ namerja izdavatí gramoty (važna stara pisma razne vsrbine — cerkovne, politične, gmotne etc.) Jeruzalemskih patrijarhov in drugih lic, živših v Palestini. Te gramote hranijo se najbolj v arhivu ministerstva vnanih poslov, nekatere so pa tudi v samostanskih i sploh duhovnih knjižnicah, ne malo jih je pa raztreseno po vsej Rusiji v

knjigohraniliščih raznih dvorjanskih družin kot najvažnejših činiteljcev ruske cerkovno-posvetne zgodovine. *To pismo predprijetje (podjetje) imelo bo velik cerkovno-političen pomen.*

Ministerstvo financij je sklenilo osnovati novo dolžnost (Amt) „торговьхъ агентоъ“. Taki agenti bodo: Na obalah Nemškega morja jeden, v Angleški jeden, na obalah Srednjezemnega morja dva, v srednji Aziji pa trije. Razun teh dolžnostij priredilo je tudi načrt, po kojem uredi po vseh glavnih tržnih mestih Evrope, Amerike i Azije *trgovinske muzeje*. Namen teh dveh naprav je pač jasan. Zveze med rusko i zamejno trgovino bile so do sedaj preslabe, prekasne, ker so bile le veči del zasebne, t. j. posamnih trgovinskih firm; *sedaj pa pojde to delo pod peruti državnega orla*, a ta je i močan i brz, samo tam i sam je preoprezen . . .

Skoro bo celih sto let, kar je bila strašna „отечественная война“, v kateri sta scepila se dva največa naroda evropska za preobladanje, pa ne svoje, ampak predvoditeljev svojih, nagnavih drug protiv drugemu vse narode evropske, a deloma tudi azijske. Največi lakomnež časti — Napoleon I. — dobil jo je po nosu, kakor mu je šlo, dobil jo je tako, *da se še sedaj nahajajo po obširni Rusiji odlomki njegove pobedonosne armade*. V Saratovu živi starček 126 let, *Nikolaj Saven*. Ta je prekoral vso Evropo pod vodstvom svojega „velikega polkovodca“. koncem pa ga je usoda zavrgla v Privolžje, kjer še do sedaj neki uživa blaga pozemeljna. Uredništvo „Figaro“ mu je nedavno poslalo čez „Nov. Vr.“ nekoliko frankov, za katere se je prav srčno zahvalil v francoskih listih. Med Slovani pa bi taka „fraternité“ javelne bila možna . . .

Božidar Tvorcov.

Ministerstvo vnotranjih poslov bode ustanavljalo po „volostih“ hranilnice-posojilnice, ter je v ta namen določena za sedaj glavnic 1½ mil. r. Vsaka hranilnica dobi 5000 r. Iz tega sledi, da število hranilnic bode mnogo premajhno, in da bode malemu kreditu pomagano premalo. Nadejajo se, da bodo te hranilnice odgovarjale svojemu namenu ter se po tem tudi množile s pomočjo državne banke. —

De Wend potoval je uže tretjič po Sibiri, da se preveri, koliko je resnice v pripovedovanju znanega Cannana, ki je napisal knjigo o sibirskih strahotah, pa so uže Nemci in drugi dokazali mu, da govori neresnico. Tudi *de Wend* je to dokazoval, ko je potoval dva krat i po Sibiri in dokazuje tudi sedaj Tretje svoje potovanje po ruski Aziji začel je od otoka Sachalina, kamor se je pripeljal od Nagassak na ladiji, kjer so bili sibirski prognanci. Na ladijo je prišel nepričakovan, videl je torej vse, kakor je navadno tam. Strahot ni videl nikakih.

V Sibiriji našli so v dolini reke Unde jako bogate zalege zlata. Zlatonosni sloj je jako debel. Dobivajo pa zlato za sedaj še jako primitivnim načinom.

Letina je v Rusiji manj obilna, kot so pričakovali. Ali zadovoljni so z njo lahko. Slabe letine po obširni Rusiji ni nikjer. Povsodi se hvalijo s t. zv. „zlato“ srednjo letino. Tudi pospravljena so žita jako dobro. Za to je kakoča (kakovost) zrna izvrstna.

Zanimiva je polemika med „Varš. Dnevnikom“ in „Voshodom“, ki ga pišejo Židje na ruskem jeziku. Ta časopis je svetoval, da bi v Privislinskem kraju svobodne zemlje dobili Židje in tam kmetovali. „Varš. Dn.“ odgovarja na to, da se kmetki prebivalci hitro množijo, da je brezzemeljnih kmetov uže mnogo, da torej židovskih, dvomljive vrednosti in sposobnosti, ne potrebujejo. „Mi ne želimo iti, kakor zap. Evropa, ki je znatnemu delu prebivalstva odvzela zemljo, pa zato sedaj nosi na sebi vse težke nasledke razmnoženja četrtega stanu“. Bilo bi naravnost čudno, ko bi bezzemeljne kmete silili v mesta, a mestne Žide na deželo.

Тургеневъ. Критическіи этюдъ. Ю. Николаева. Москва 1894. — Kritik misli, da je sam Turgenjev bil tak, kakoršen je njegov Rudin, t. j. človek vzvišenih mislij, ki si pa pravega dela ne more

najti, ter je zato nekako „nepotreben“. Njegovi romani nimajo namreč, pravi N., ni pozitivnega ni negativnega *političnega* pomena. Pokopal pa je rusko zapadništvo, t. j. odvzel je pomen čestilcem zapadnega življenja, a Tatjana iz „Dvorjanskega gnezda“ da nekako predstavlja nova načela — ali vsaj začetke njih — za samostalno rusko prosveto. Ta razprava ima marsikaj nepričakovanega, ali je napisana duhovito in samostalne. C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

C. kr. svetnik g. Urbančič, dosedanji viši državni pravdnik, je imenovan predsednikom dež. sodišča Tržaškega, in je nastopil novo mesto dne 1. septembra.

Dr. Sancin dež. poslanec za Tržaško okolico, doslej pri c. kr. sodišču v Trstu, je imenovan namestnikom drž. pravdnika v Gorici. Tržaški Slovenci izgubé vsled povišanja tega uradnika, vrlega zagovornika v dež. zboru in mestnem совету Tržaškem. Sedaj ne bode nobenega jurista, ki bi Tržaške Slovence zastopal v teh korporacijah Tržaških.

Cerkvena spričevala v latinščini. Tukajšnja „Edinost“ objavila je te dni dopis, v katerem opozarja dopisniki na moralno in gmotno škodo, kojoj trpijo posamičniki vsled tega, ker jim izdajajo katoliški župniki vse cerkvene svedočbe jedino le na latinskem jeziku. Vsem takim svedočbam je se ve da treba dobaviti prevod v deželnem jeziku, čemur bi se moglo prav lahko izogniti, ako bi izdavale župnije slovenskim strankam za domača sodišča i slovenske svedočbe.

Na Goriškem ste bili dve dopolnilni volitvi za dež. zbor. Kakor so se dogovorili na shodu pol. društva „Sloga“, takó so tudi storili; izvoljen je bil jednoglasno Šempaski župnik Blazij Grča ter s 119 glasovi proti 23 Podgorski župan Klančič. Volilci so z nova dokazali moč discipline in izbrali so si dva vrla zastopnika.

Čehi o svojem obisku Trsta. „Národní Listy“ so objavili te dni članek o Postojinski slavnosti, v katerem govorijo jako laskavo o omenjeni slavnosti in o obisku Trsta. V poslednjem delu članka naglašá člankar obisk Čehov Tržaškega pokopališča, kjer je gomila pokojnega rodoljuba Viktorja Dolenca, a na gomili bela mramornata ploča — brez napisa, ker niso dovolili, da se napravi napis na slovenskem jeziku. O tem pravi člankar: „ . . . Slovenščina je naravnost izključena s tega kraja! Kakošni krivični nazori! Kakšno barbarstvo! Videli smo nemških, francoskih, da i turških napisov; vsi ti našli so milost pred Tržaškimi samovlastneži, a slovenščina, katero govori vse domače ljudstvo, ta je — tuj jezik“. — Govoreč o prijateljskem sestanku v Tržaškem hotelu „Evropa“, omenja člankar razne napitnice g. dr. Gregorina, urednika našega lista, g. B. Potučka in g. M. Mandića ter pravi z ozirom na vzajemnost in bodočnost Slovanov: v kolikor bolj se bistrijo ob takih prilikah razgled in nazori, toliko tesnejša postaja zveza v združenem približevanju. — H koncu izreka člankar nadejo, da so si Čehi pridobili povodom svojega obiska novih prijateljev in potrdili Sokolstvu častno ime v Slovanih.

Ob občinskih volitvah v Pulju priporoča hrvatska stranka, kateri je na čelu dr. Laginja, naj se Slovani odločijo za spretnega vladnega komisarja, ker

nekateri ljudje so se pokrili s slavnim imenom c. in kr. mornarice, pa Vam predlagajo kot zastopnike ljudi, ki še vedno ne čutijo nič, kakor močni vzlet rimskega orla, in ne čujejo nič kakor tuljenje beneškega leva.... Taka zveza ne more biti koristna...." Na čelu občine naj bode nepristranska oblast....

Ta oklic dobro ilustruje položnje v Pulju nasproti državi in Slovanom. Pomagal pa ni nič; italijanska stranka je zmagala v družbi z uradniki c. kr. mornarice.

Ulični napisi v Ljubljani. Deželni odbor kranjski je razveljavil sklep mestnega zastopa Ljubljanskega, da uvede samoslovenske ulične napise. Ta svoj ukrep hoče deželni odbor kranjski utemeljiti s tem, da naglašja, da živi v Ljubljani poleg 24.199 Slovencev tudi 5127 Nemcev, da velja tudi gledé javnih napisov jezikovna ravnopravnost v smislu čl. XIX. državnih osnovnih zakonov. Nadalje naglašja deželni odbor, da je laže orjentovanje pri nemško-slovenskih, kot pa pri samoslovenskih napisih; sklicuje se celó na zemljiško knjigo in na kataster, samo da bi vsaj navidezno opravičil svoj sklep s pravnega stališča. No, mestni svet je uložil utok proti temu odloku; izjavil je pa, da rad odstopi od svojega sklepa, ako bode videl, da velja načelo ravnopravnosti gledé uličnih napisov tudi v drugih mestih z mešanim prebivalstvom.

„Sl. Narod“ je iz vsakovrstnih pravnih, formalnih in stvarnih razlogov v posebnih člankih pobil neosnovanost sklepa dež. odbora kranjskega o prepovedi samo-slovenskih napisov, ter je še posebe pokazal na Celje, kjer Slovenci niso dobili poleg nemških tudi slovenskih napisov. Šibajoč postopanje odbornika dr. Papeža in dež. glavarja Detele pozivlje list „Slovenec“ stranko k izjavi, da se ne identifikuje s takim ne narodnim vedenjem.

Kranjska gimnazija. Mnogo se piše po časnikih o vnovu vstanovljeni gimnaziji v Kranju. A v nobenem listu se ne čita, kateri bode učni jezik. To bo zopet kaka lux a non lucendo, kakor je uršulinski samostan v Ljubljani, ki je pravi razširjalec nemške kulture med žensko mladino! O tem bi mogel mnogokatero povedati.

Prof. Viljem Linhart, ki je bil doslej na Kranjskem, in ki se je kazal strastnega nasprotnika slovenske narodnosti, imenovan je dež. šolskim nadzornikom na Štajerskem. Kot tak ima menda nadzorovati osnovne šole tudi štirskih Slovencev. Slovenski listi se bojé, da se vsled tega poslabša narodno šolstvo na južnem Štirkem, ker nadzorniki imajo velik vpliv tudi na učiteljstvo. No, tudi doslej je bilo z osnovnimi šolami jako slabo v tej pokrajini, in mnogo omahljivih učiteljskih močij bode nemškutarilo toliko rajše, kolikor niti doslej niso bile nikdar čisto narodne in narodnega mišljenja. Ti pa, ki so poznani kot odločni, se bodo pa posledovali. Saj vemo, kaka je z nižim učiteljstvom, ko je še profesorjev slovenske narodnosti le malo odločnih in pogumnih, kakor zahteva dostojnost takih mož!

V Kranju je poseben odbor poskrbel zato, da bode na obnovljeni gimnaziji mnogo ubogih dijakov dobivalo opoludanske in večerne hrane brezplačno.

Borenje pa slovenski vseučiliščniki „Slovenec“ in „Slovenski Narod“ sta obsodila tisto novo stremljenje med slovenskimi velikošolci, s katerim hočejo posnemati nemške burše v medsebojnem borenju in tem, kar je združeno z njim. Nekoliko dijakov je bilo, ki so se sami uprli temu napravljenu. Poslednji imajo prav; trezni

Nemci sami obsojajo tak običaj kot *nenemško* svojstvo. Toliko bolj je to neumestno pri Slovanih!

Društvo „Radogoj“ je za sedaj nastopajoče šolsko leto odločilo proseeem dijakom 5 ustanov po 200 in 4 ustanove po 100 gld., prosilcev pa je bilo 28. Odbor je letos poštevval pokrajine zunaj Kranjske, potem stroke, posebno jezikoslovje. Tudi „Radogojev“ odbor obsoja burševsko šego borenja ter se je izjavil, da nihče se ne sme udati tej šegi, kdor je ali hoče podpiran biti od društva „Radogoja“.

Abiturijentska zabava. Hrvatski in slovenski dijaki iz Istre so 19. avgusta priredili veselico v „Narodnem Domu“ v Kastvu in so čisti dohodek odmenili „Družbi sv. Cirila in Metoda za Istro“. Došlo je mnogo ljudi sosebno iz Kastva in Kastavščine. Fr. Brnčić, ki se je najbolj trudil pri prirejevanju zabave, pozdravivši goste, rekel je, da z veselico hočejo dijaki pokazati duh, ki jih prešinja v pogledu na slovstvo in politiko. Na obe strani so jim vzor rodoljubi hrvatski in slovenski, kateri se odlikujejo v književnosti in po delovanju v javnem življenju. Program se je lepo zvršil, čistega dohoda je bilo 75 gld.

Na Koroškem so nemški konservativci s pripomočjo slovenskih glasov priborili zmago svojemu državnoborskemu kandidatu Peitlerju, in to proti hudim agitacijam nemških liberalcev in nacionalcev. Vsled slovenske pomoči so nemško-židovski listi z nova ovajali celó družbo sv. Mohorja, češ, da se vtika v politiko in da provzročuje neljalne agitacije. To je poštenost!

O višem dež. sodišču za Slovence je priobčila 1. sept. „Edinost“ pod naslovom „Premišljajte!“ jako utemeljen stvaren članek, ki s statističkimi podatki kaže nato, naj bi se združile v jedno više sodišče Štajerska, Koroška, Kranjska in Primorska, torej pokrajine, v katerih so naseljeni v Cislitaviji Slovenci. Sedež naj bi bil temu sodišču kjer si bodi, morali bi pa se vstvariti 3 senati, namreč nemški, slovenski in italijanski. To sodišče bi moglo imeti dobro uredbo in izborna osebje, vsled česar bi se še le primerno pospeševalo sodstvo. Zajedno bi država z združenjem Trž. in Graškega vskega sodišča mnogo privarčila. Tržaškemu višemu sodišču se poleg tega kmalu skrči delokrog, ker se osnuje v Carjengradu posebno više sodišče za avstro-ogerske podanike, živeče pod Turčijo.

Nasovetovano novo više sodišče bi bilo pravično vsem, in ko bi se zdela Nemcem krivica, „pa naj se nemški del Štajerske in Koroške združi z višim sodiščem v Innsbrucku, katero poslednje je itak premajhno, ker obseza le 928-769 stanovnikov! Tako bi bilo ustrezno *vsem*“. Poslednja koncesija bi postavila nasovetovano više sodišče popolnoma na stališče nacionalne avtonomije. Za to pozdravljamo ta nasvet, ki nadkriljuje po vrednosti in primernosti vse drugačne in podobne dosedanje načrte. O novem nasvetu izpregovorimo prilično v drugih zvezah.

Za „Pravnikovo“ terminologijo se je uže izrekel tudi višesodni predsednik grof Gleispach v Gradcu. Slovenske tiskovine dá pregledati z njeno pomočjo.

Irredente ni! Dne 4. marca 1894. je umrl v Pragi Giovanni Natale Baldassi, stotnik pri 91. pešpolku. Znan je iz Oberdankove zadeve. Leta 1882. bil je župan v Versi in je mnogo pripomogel, da je prišel Oberdank v roke pravice. Vsled tega dejanja se je pri nekaterih svojih sodeželanov pristudil toliko, da ni mu bilo možno več živeti med njimi, ker so ga imeli za izdajalca. Ker

pa je bil poročnik rezerve, poprosil je cesarja za milost, da mu dovoli vstopiti v vojaško službo kot aktivni častnik, v kateri službi je došel do stotnika. Š.

Cigaletov spomenik. Dne 26. avg. t. l. so svečanostno in slovesno odkrili v Črnem Vrhu piramido, v Lomeh pa ploščo prezasluznemu slovenskemu rojaku M. Cigaletu. Priprave je vodil nadučitelj Pipan pri pomoči kapelana Stroja. Iz Ljubljane je dan v slovesnosti došlo več vozov gostov, med njimi drž. posl. dr. Ferjančič kot načelnik društva „Pravnika“. Službo božjo je služil bliži sorojak Cigaletov prof. dr. Lampe. Dr. Ferjančič je imel v Črnem Vrhu slavnostni govor, v katerem je slikal pomen 40-letnega delovanja Cigaletovega za narodno književnost, slovensko jezikoslovje in slov. uradovanje. Nato se odkrije med železno ograjo bela marmornata piramida z zlatimi napisi (spredej): V črnovrški občini, v Lomeh št. 12, je bil rojen 2. Kimovca l. 1819. Matej Cigale, slovenski pisatelj, urednik državnega zakonika, umrl kot vladni svetovalec dne 20. malega travna l. 1889. na Dunaju. („Jeden poglavitnih stebrov mile slovenščine in jeden največjih dobrotnikov slovenskega ljudstva“. Navravtil.) Postavili častilci l. 1894. (Na desni strani): „Človeku je namen ožlahntni srce in približati se božji svetosti“. M. Cigale. (Na levi strani): „Kar zrak stvarim, je narodu narodnost“. M. Cigale. — Pri banketu je sedel tudi 86-letni starček, brat pokojnikov. Prisotni so bili tudi dr. Babnik, dr. Majaron, prof. Levec, kot predsednik „Sl. Matice“, za družbo sv. Mohorja prof. dr. Šket in prof. Apih iz Celovca, pisatelj Funtek za „Sl. pis. društvo“, za slov. klub na Dunaju dr. Murko. Zastopani ste bili tudi dijaški društvi „Sava“ in „Tatran“, „Čit.“ in „Del. bralno društvo“ iz Idrije, in bilo je še mnogo rodoljubov iz drugih krajev. — Popoldne se je pa odkrila plošča na rojstveni hiši Cigaletovi v Lomeh. Tu je govoril pa prekrasno, kakor poroča „Sl. Nar.“, prof. dr. Lampe. Na plošči so besede: „V tej hiši se je rodil dne 2. kimovca l. 1819. Matej Cigale, slovenski pisatelj, umrl dne 20. malega travna l. 1889 na Dunaju“. Vsa slavnost se je vršila dostojno spominu pokojniku. Poročilo „Sl. Naroda“ zaključuje: „Čast Črnovršcem in Lomovcem, osobita čast prirediteljem lepega spominskega dne!“

Dr. vit. Fr. Močniku, slovenskemu rojaku iz Cerknega na Primorskem, znanemu pisatelju matematičnih knjig za osnovne in srednje šole, postavila je dne 18. p. m. v istem Cerknem „Zaveza slov. učit. društev“ spominsko ploščo s slovenskim napisom. K odkritju plošče je bila došla posebna deputacija „Zaveze“, in sešlo se je bilo k slavnosti obilo občinstva,

Lovro Rutar, vodja na Sv. Gori pri Gorici, neumorno delaven svečenik, rodoljub slovenski, umrl je v 73 letu življenja. Kot avtodidakt je skušal tolmačiti tudi krajevna imena in je nekaj svojega razmišljanja tudi priobčil po novinah. Nekaj je gotovo tudi njegova zasluga, da imajo Slovenci v prof. Simonu Rutarju vrlega in plodovitega historika in pisatelja o zgodovini slovenski in o starinstvu.

b) ostali slovanski svet.

Cesar je bil na Češkem pri velikih vojaških vajah. Ob tej priliki so češke novine cesarja in kralja v posebnih člankih pozdravljale, povdarjajoč nepremično lojalnost češkega naroda. — Od 7. do 11. septembra pa se je cesar mudil v Levovu, kamor je došel kot pokrovitelj Levovske deželne razstave. Došlo je poleg ministerskega predsednika še 6

drugih cislitavskih ministrov. Cesar si je večkrat ogledal razstavo, kakor različne zavode. Nasproti Poljakom je izrazil svojo zadovoljnost, da znajo združevati nacionalne in tradicionalne svojstvenosti z državnimi interesi. Povdarjal je sporazumljenje in sodelovanje poljske in ruske narodnosti. Tudi pri obiskovanju zavodov ruskega naroda je izrazil, da postopajo korektno, in da je nasproti ruskemu narodu preverjen o njegovi zvestobi. Množice obeh narodnostij so cesarja povsod oduševljeno pozdravljale. V rojstni dan ruskega cesarja je povabil cesar v Levov tudi ruskega dostojanstvenika ter carja Aleksandru III. napil kot svojemu dragemu prijatelju. Cesar je kupil mnogo predmetov na razstavi, podaril več vsot za razne namene ter ukazal izraziti popolno zadovoljnost nasproti vsemu naseljenju.

Delegacije pričnejo sredi tega meseca svoje delovanje v Budapešti. Madjari bi radi izpodkopali tla grofu Kalnokyju.

Poljaki avstrijski so sedaj nepretržno predmet političnemu razgovorjanju, in je dala posebno razstava povod zato. Cesar jih je odlikoval tudi sedaj; nemška levica bi jih rada pridobila popolnoma za se, da v njih zvezi bi vladala in odločevala usodo narodom. Minister pl. Plener se jim je laskal, a pravosodni minister grof Schönborn je posebe povzdigoval poljsko plemstvo kot zastopstvo „konservativizma“. Poljski listi zavračajo prevleko ljubezen nemške levice; meritorno ostajajo pa pri protislovanskih nazorih, naj še toliko popravljajo tuje nazore o poljskem napravljenju.

Poljski svečenik o Poljakih. V poljskem poljudnem časniku „Dzwon“ piše poljski duhovnik Fr. Novak na razne poljske demonstracije proti Rusiji tudi to-le: „Sovražtvom in preprirom se še ni nič vstvarilo na svetu. Za to neprestano probujanje sovražtva proti Rusiji, neprestano napominjanje razžaljenj, iskanje le tega, kar je zlo ali resnično ali izmišljeno in povečano, da se Rusija črni, ko da je naseljena divjim in barbarskim narodom, gotovo ne pomore nič in ne dá nikake koristi. Jaz vidim, da Poljaki živé in rasto le v sovražtvu k Rusiji, in so torej v vednem grehu, Rusi pa so primorani, da na razne načine gneto te, ki jih sovražijo, da jim bodo neškodljivi. Tem potem nikoli ne pridemo do dobrega“. Uredništvo „Dzwona“ soglašala se s tem in obsoja postopanje voditeljev na kat. shodu v Poznani. Urednik Stojanovski, tudi svečenik in Poljak, pravi, da tu niso trebali, govoriti o ruskih Kozakih in o tem, da je poljska cerkev v Poljski Rusiji v hujšem stanju, nego v Poznani, to uže za to ne, ker so v ruski Poljski kat. škofje bili in so vedno Poljaki. „Galičanin“ opaža na to, da se v nekih poljskih glavah vendar uže vedri, in daj Bog, da bi se kmalu zjasnilo. C.

Gališki Rusi naglašajo po „Галичанину“, da oni so pripravljani za spravo s Poljaki, ako bi se ti ne vtikali v njih nacionalne in cerkovne interese; sicer pa da bodo tudi nadalje odločno branili svoje verske in narodne svetinje.

Etnografske razstave se v manjših obsegih prirejajo tudi letos zaporedoma na Češkem in Moravskem, n. pr. v Kraljevem Gradcu, Kromerizu. Dasi so otvorene le za nekaj tednov ali celo malo dnij, imajo toliko in več obiskovalcev, nego z velikim aparatom zasnovane deželne razstave tudi obsežnih pokrajin. To kaže, da se širši narod zaveda pomena takih razstav, potem pa, da razkrivajo te razstave toliko mnogovrstnostij in kulturnih zanimivostij iz prošlosti in sedanosti, da je vredno ogledati si jih. Takó se narod češkoslovanski dostojno pripravlja na veliko narodopisno raz-

stavo Praško l. 1895. S sedanjih krajnih razstav bodo uže sedaj vozili predmete v Prago, da jih uredé čez zimo po oddelkih za vseobčo razstavo.

Češko plemstvo. Razni odlični člani češkega plemstva spoznali so, da je ne le korist, ampak dolžnost plemstva postopati v soglasju z narodom, ki stremi za državnim pravom. A to potrebo složnosti uvidel je doslej samo del plemstva; drugi del teži vedno še za nemško-liberalno stranko, kar pa izvestno ne more biti v korist ugledu češkega plemstva, katerega vpliv je izviral doslej iz tesne zveze z narodom. Potrebo te zveze je naglašal te dni princ Friderik Schwarzenberg povodom otvorjenja razstave v Humpolcu. Rekel je med ostalim doslovno to-le: „Nam vsem sveti jedna rešilna zvezda: skupna korist naše domovine. Dasi je prepreženo naše obzorje z meglo in temnimi oblaki, vendar zazremo za to meglo vedno le našo rešilno zvezdo in potem se gotovo srečamo zopet na oni poti, ki nas vodi do cilja. In ko bomo videli, da hodimo ob jedni in isti črti, potem ne bode težko pogoditi skupno pot do skupnega cilja“. Skupna pot, kakor opažajo češki listi, ne more biti tista, ki je dovedla češko historijsko plemstvo v — koalicio.

Nemci v Brnu. Mestni odbor Brnski je sklenil v seji dne 4. t. m. soglasno in brez razprave, da odpravi v mestnih šolah za dečke francoščino kot svobodni poučni predmet ter da uvede namesto tega pouk v češčini. — „Politik“ pristavlja, da je ta sklep za *utrakvistične* šole samo manevar, da bi se izvabili češki otroci v *nemške* šole.

Slovanska samopomoč. Pod naslovom „Slavische Selbsthilfe“ razpravlja v št. 15 z dne 2. sept. Dunajski „Parlamentär“, kakó bi jo pripravili avstro-ogerski Slovani do preobrata v smislu, da bi ne gospodovali Poljaki, Madjari, nemški liberalci in italijanski trabanti, kakor doslej. „Parl.“ nasvetuje, da bi mladočeška stranka se postavila na čelo 20 milijonom Slovanom cesarstva ter odposlali po dva delegata k vsakemu slovanskemu narodu obeh polovin cesarstva; ti delegati naj bi se poučili pri merodavnih osebah vsakega naroda o položaju in težanju teh narodov. Na podstavi teh informacij naj bi potem češki poslanci v parlamentih izpregovorili. To bi pomagalo, ker doslej trpé Slovani vsled nedostatnih informacij na zgorej. „Parl.“ odločno odsvetuje, da bi se poslale kake deputacije na najviše mesto, to bi utegnilo škodovati. Korone torej ni treba nadlegovati z deputacijami. Potem se nadeja isti list, da dne 23. sept., ko se snidejo dež. in državni poslanci češki in moravski, kakor tudi zaupni možje mladočeške stranke, bodo ti možje posvetovali se v obče o slovanski samopomoči, in da dotlej se uže v navedenem smislu poučé pri pojedinih slovanskih narodih; še le če se izpolni ta nadeja, mogli bi češki poslanci povabiti druge slovanske narode, da bi se ponovila kiritometodijska cerkev med zapadnimi Slovani. Takó bi prišli do preobrata v slovanski politiki, hitro ko bi zaupni možje vložili v aktualni program češkega naroda solidarnost vseh Slovanov cesarstva in pa kiritometodijsko cerkev.

Bolgarska ministra Petrov in Stojlov sta potovala poslednje dni po gorenji Bolgarski brzkone v to svrhu, da pripravljata narod na bližnje volitve v Sobranje. Uradna poročila so javljala, da so jima povsodi prirejali sijajen vsprejem in to brzkone — po vladinem nalogu. V Ruščuku so jima priredili sijajen banket, in ob tej priliki je naglašal Stojlov potrebo, da živi Bolgarska v prijateljskih odnošajih z vsemi državami, a

zajedno je obsojal izzivanje, s katerim so „nekaterniki“ žalili Rusijo. — Bivši nasilnik Stambulov je zatožen zaradi žaljenja princa Koburga vsled Stambulovih preodkritosrčnih izjav nasproti nekemu nemškemu dopisniku. Preiskovalni sodnik ga je pozval pred-se, a Stambulov je izjavil na kratko, „da ni obvezan odgovarjati mu“. Poznajoč jako dobro bolgarske zakone, dovedel je 8 svojih prijateljev pred sodnika, ki so prinesli 100 tisoč frankov s seboj, da položijo jamščino za Stambulova in ga rešijo preiskovalnega zopora. Sodnik je zahteval jamščino v znesku 35 000 frankov, katere so položili takoj. Govori se pa, da je dotični denar Stambulova samega, kajti „prijatelji“, ki so položili varščino, niso imoviti. Pred so iščem zbrala se je silna množica ljudstva, ki je sprejela Stambulova in njegove prijatelje z zvižganjem in kamenjem. Nekdo je skočil na voz, na katerem je sedel Stambulov, in ga ranil s palico na roki. — Policija v Sredcu je zabranila Stambulovu volilni govor, ker se boji izgredov. — „Bopba“ je javila, da se je v Bolgarski zasnovala nova, Rusiji prijazna stranka na novi podstavi, katere glavno stremljenje gre za tem, da se princ Koburg odpove prestolu v prid svojemu sinu Borisu. Za časa mladobdnosti istega naj bi se postavilo regentstvo. Boris bi moral prestopiti k pravoslavju. — Dragan Cankov hoče po vsej sili vrniti se v Bolgarsko. Govori se, da bi mu bolgarska vlada dovolila vrnitev po končanih volitvah v Sobranje, a Cankovu je baš do tega, da bi povoljno vplival na volitve. Trdili so celó, da je Cankov pri Carjembrodu prekoračil mejo, a da so ga prijeli in odvedli v zapor ter o tem sporočili Koburgu. Ta vest pa še ni potrjena. Njegov znani oklic na njegove somišljenike je zaplenila *srbska* vlada, razveljavila pa je zapleno, ker je „Svobodno Slovo“ objavilo oklic v njega celoti, ne da bi bila bolgarska vlada zasegla list. Kljubu paznosti bolgarskih uradnikov ob meji, vtihotapili so Cankovi pristaši 10.000 iztisov oklica v Bolgarijo.

Daničiču, ki ima kot slavist velike zasluge za srbsko in hrvatsko književnost, odkrilo je Velikoškolsko društvo v Belgradu spomenik v Petrov dan 29. junija st. st. t. l.

Vojta Naprstek, velik dobrotnik in ljubljeneč češkega naroda, je po kratki bolezní umrl v Pragi v 68. letu življenja. Učil se je v Pragi in na Dunaju, kjer je bil 1846. odgojitelj. Dne 13. marca 1848. je imel v stanovskem domu govor k ljudstvu o ravnopravnosti vseh narodov in se je istega dne udeležil tudi bojev. Moral je potem pobegniti in je šel v Ameriko. Tu se je lotil vsakovrstnega rokodelstva; bil je tudi knjigar, trgovec, in je pri vsem delu imel vedno pred očmi organizacijo češkega naroda z važno namero vzajemnega podpiranja in naobraževanja. Misli je vedno na povrat in je marljivo nabiral predmete za češki muzej. L. 1857. se je vrnil v domovino; v Pragi je z delom kazal, česa se je naučil. Zagovarjal je med drugim emancipacijo žen, in je bil takó duša ameriškega kluba dam, češko-ameriške sirotnice, ženskega izdelavajočega društva itd. Založil si je knjižnico, katera je bila vsem pristopna. Praška inteligencija se je shajala v njegovem salonu. Slovani, posebnó zunanji Čehi so se sprejemali kot gostje na njegovem domu. Založil je tudi *obrtni* muzej. Bil je tudi politiški delaven. Naprstek je bil svobodoljub in svobodomislen. Častil je sosebnó spomin Husa in je bil predsednik odboru za njegov spomenik. Podpiral je tudi misel sežiganja mrličev in gledé na samega sebe je

želel, da se sežge njegovo truplo, takó se je tudi zgodilo. Odpeljali so je namreč v Gotho, kjer je bil dne 6. t. m. sežgan. Pepel njegov se položi v posebni posodi v obrtnem muzeju. Pogreb je bil sijajen. Poleg množic so se ga je udeležili vsi znameniti Čehi iz Prage in tisočera društva. Žalostinke je češki narod izrazil od vseh krajev, tudi izza morjâ. Bil je Naprstek izreden sin narodov; zato mu ostane v spominu, kakor mnogim drugim Slovanom.

Shod zaupnih množ mladočeške stranke iz kraljstva in Morave bode dne 23. sept. Na shodu žuga hud boj med zmernejšim delom in takózvanimi naprednjaki (pokrokarji). No shod pojasni vsekakor nekaj važnih vprašanj; pričakujejo pa mnogo od njega.

V Senjski biskupiji so po nekaterih župnijah množice upirale se obnovljenju glagoljske mise, ker se jim je bila nekaj desetletij vsilila latinska služba božja. No ljudstvo je bilo le naščuvano od protislovanske strani. Viši pastir Posilović je poznal položnje, zato je bil v pastirskem listu posebe zažugal, da naj svečeniki do časa pončé narod, in da naj se tudi sami marljivo vezbajo v čitanju z glagoljico.

Jos. vit. Zhižman, c. kr. dvorni svetnik, bivši profesor cerkvenega specialno vstočnega prava, tudi rector magnificus, na Dunajskem vseučilišču, umrl je nagloma dne 4. sept. na Dunaju v 75. letu življenja. S posebno marljivostjo postal je strokovnjak prvega reda, in ker se ni vtilkal v politiko, pripoznali so nemški listi vseh barev njegovo izredno učenost in izvrstno učiteljsko silo. Bil je rojen Slovenec, iz Ljubljane doma; daš mu domovina ni dala drugega kakor golo življenje, ljubil je Slovence in podpiral slovenske dijake. A do brotnik in prijazen je bil dijakom vseh narodnostij, zato so mu od srca izražali svojo hvaležnost sedaj ob smrti Nemci, tudi Židje ravno takó, kakor Slovani, med njimi zlasti Slovenci. Bil je tudi učitelj pokojnemu cesarjeviču Rudolfu, po iztopu iz profesorske službe je postal ravnatelj c. in kr. rodbinsko-fideikomisne knjižnice. V cerkvenih pravnih vprašanjih bil je vedno svetnik ministerstvu za bogočastje in tako je tudi vplival pri organizaciji pravoslavne metropolije Črnovske, Kotorske in Sarajevske, in pri osnovi bogoslovnega oddelka na vseučilišču v Črnovcih in pa pravoslavnega semenišča v Sarajevu. — Bil je izrednega spomina; vire o pravu cerkvenem je najvažnejše tudi po tekstu znal na pamet. Njegove spise bodo gotovo uvaževali tudi slovanski učenjaki, kateri se bavijo s cerkvenim pravom vstočne cerkve.

Ob stoletnici Odese. Odesa, po štetju od leta 1892., ima 340.526 duš obojega spola (178.443 mož., 162.083 žen) Med temi je ruskih podanikov 205.834 ali 93,6%, ostali so inostranci. Poleg teh je 12.801 vojakov, med temi 1.102 Lidov. Največi skupini ste: pravoslavni in Židje; prvih je skupno 195.679, Židov skupno pa 112.235; Poljakov po jeziku in kat. veri 13.462; Nemcev (razum Židov) 8897, Grkov 5272, Francozov (razum Židov) 1129. Ostalih 12.000 pripada drugim narodnostim. — Po slučaju *stoletnice* so izšle Odeske nove v praznični obleki. „Nov. Telegraf“ pravi: Osnovateljica Odese, imperatrica Katarina II., zidajoč mesto, providela je velikanski trgovski pomen Odese za Rusijo, in modri dar proroštva carice opravičuje se najbliščobniše. Odesa je postala jedna najvažnejših toček carstva. Trgovina je gojila Odeso, jo je podpirala o razvitju, jej je dala možnost zavzeti vidno položnje v državi. S tem

se objašnjuje značaj, duh in ves stroj življenja in delavnosti ruskega naroda. Postavljena na kraju Rusije, oblivana po valovih gostoljubnega Črnega morja, oddeljena za nekoliko ur poti od zapadne Evrope, morala je Odesa postati in je postala posrednica med Rusijo in zapadno Evropo. Tako je njeno zgodovinsko prizvanje...“ (Glej dalje naš dopis o stoletnici Odese).

KNJIŽEVNOST.

Slovensko-nemški slovar. Izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. XIII. sešitek. Od besede „plotnica“ do „ponášati“.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko. Urejuje Ant. Koblar. Sešitek 4. t. l. ima naslednjo vsebino: 1. S. Rutar: Grobišče pri sv. Luciji blizu Tolmina. (Dalje). 2. Dr. Fr. Kos: Regesti k domači zgodovini. (Dalje). 3. M. Slekovec: Pobirki iz dnevnika ljubljanskega škofa Hrena. 4. M. S.: Taber v šentjurijski fari pri Grosupljem (s podobo). Potem: Mali zapiski. „Izvestje“ stoji na leto 2 glđ. Naslovi razprav sami kažejo, da slovanski historiki in učenjaki donajajo v to izdanje važne priloge k pravekom in še temnim delom zgodovine seosebno Slovencev.

Riečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Ta slovar, ki ga ureduje prof. P. Budmani in izdava Jugoslovanska akademija, izšel je v 14. zvezku, ki pričinja za besedo „izmiješali“ in završuje z besedo „jasla“.

„Boj za slovenske ljudske šole v Trstu“. Tak naslov ima knjižica, v kateri je ponatisnen utok, ki ga je sestavil in predložil dne 7. avg. 1894. c. kr. ministerstvu za bogočastje in pouk pooblaščenec dr. G. Gregorin, odvetnik v Trstu. Ta temeljito sestavljeni rekurz proti odloku c. kr. namestništva primorskega, s katerim se zavrača zahteva Tržaških slovenskih roditeljev v Trstu za osnovo slovenskih ljudskih šol v Trstu, je poučen tudi za širše kroge slovenske, in zato je bilo kaj umestno, da ga je posebe priobčil avtor, ki je zajedno založnik knjižice. Poslednja obseza 32 stranic in stoji 20 nvč. Čisti dobiček je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda. V obče priporočamo, naj bi rodoljubi ne le kupovali, ampak tudi širili med narodom poučni spis.

Velky Slovansky kalendár pro 1895. Ročník XXIV. Tiskem a nákladem knihtiskárny I. Otto v Praze. Cena 1 koruna. — Poleg mnogih ilustracij ima na čelu krasno podobo „Svatebení průvod v Polsku“. — Ta na vse strani popolni koledar zasluži tudi drugače ime *slovanskegu koledarja*. Na prvi strani ima abecedni pregled celoletnih praznikov svetnikov in svetic. Potem imena staročeška. Rubrike mesečne obsezajo imena katoliška, evangeljska in pravoslavna (z vinjetkami). Med obilimi spisi: Pamätjme na Slezsko, Josef Hlavka (s 2 podobiznami). — Ze života ruského maršalka Suvorova. — Razušek arcibiskupov. Z ruštini přeložil B. L. Lašek. — Z umělecké slavnosti v Praze. — Národopisná výstava českoslovanská v Praze (se 2 vyobr.) — Kozáci a jejich způsob boje (se 7 vyobr.) — Jedno sto matičních škol. — Přehled polit. událostí v druhé polovici roku 1893. a první polovici r 1894. (s 5 podob.).

Kalendár Besed Lidu pro 1895. Ročník I. Tiskem a nákladem knihtiskárny I. Otto v Praze. Cena 1 koruna. Jako lep, umetniško dovršen koledar z bogatim gradivom in mnogoštevilnimi podobami. Bolj pre-

stemu narodu se poleg drugega pojasnjuje domača češka zgodovina.

Drobní Lidé. Črty ze všedního života od Ig. Hermann. Drugé, pozmeněné vydání. II. Sešit 14. a 15. V oběh sešitih je zanimiva črta: „Avšak rozluštění“. Cena snopiča je 20 nvč. Založnik je I. Otto v Pragi.

Галицко-русска́й вѣстникъ ежемѣсячный историко-литературный и политический журналъ. No 1. Августъ 1894 г. Годъ I. С.-Петербургъ. Содержание. Часть I-ая. I. Обращение къ читателямъ. II. Галицко-русска́е поэты. „Въ Карпаты!“ Стихотворение И. Гушалевича. III. О необходимости укрьпленія духовныхъ связей Россіи съ Червоною Русью. А. С. Будиловича. IV. Нѣсколько словъ о значеніи Карпатъ для русской науки. И. П. Филевича. V. Скорбная лѣтопись Галицкой Руси. I. Положеніе галицко-русской церкви. Русскаго Галичанина. VI. Письма изъ Галиціи. I. Галичина, какъ поприще польско-іезуитской пропаганды. VII. Очеркъ развитія галицко-русской литературы. Ю. А. Яворского. VIII. Національное движеніе въ Угорской Русіи. X. Русскія народныя учрежденія Прикарпатской Руси. I. Ставрогигійскій Институтъ въ Львовѣ II. „Послѣдній полетъ“. Стихотворение В. В. Уманова-Кандуновскаго. XI. Владиміръ Игнатьевичъ Хилякъ (Біографія съ портретомъ). XII. „Гаврилко“, разказъ изъ галицко-русскаго народнаго быта В. И. Хиляка. — Часть II-ая. Med drugim: Политическое обозрѣніе I. Политическое положеніе Прикарпатской Руси. — Столѣтіе возсоединенія уніатовъ юго-западнаго края Россіи. — Карпато-Русскій литературно-благотворительный Кружокъ. — Библиографія. — Справочный отдѣлъ и объявленія. — Иллюстраціи: Типы Карпатъ: Галицко-русска́й горець“. — Типы крестьянъ Прикарпатской Руси itd. Iz 1. št. tega novega izdavanja smo naznanili glavni del vsebine, da bi čitatelji mogli soditi, kak bode „Галицко-русска́й Вѣстникъ“. Njegovo namero smo bili uže označili pred izhajanjem; uredništvo pa v 1. št. kaže posebe na razloge nameri in potrebi tega časopisa. Gališki Rusi so bili uže 14. stoletja izgubili svojo samostalnost ter so prišli pod tuje oblasti, sosebno poljsko. Takó so bili nekako odtrgani od celokupnosti ruskega naroda, in mnogokaj se je v njih razvilo posebe in svojstveno. Veliki ruski narod je takó Maloruse smatral kot odtujeno, da ne rečemo, tuje ali drugo slovansko plemo. Zato tudi ni bilo zanimanje veliko za Maloruse, in vendar je poslednjim ostal ruski jezik in grško-slovanski obred. Malorusi sami so začeli prosteje dihati, odkar so l. 1772 prišli pod Habsburžane, in gojili so nadeje, da se bode njih narodnost odtlej oživljala in razvijala naravníše. Toda poljski vpliv je zopet zavladal, in ta vpliv hoče dandanes uničiti jezik in cerkovni obred Malorusov. Vendar so se začeli ti gibati; ali potrebujejo moralne pomoči. Ta pa se more vzbujati, ako se ostali Slovani, na prvem mestu Velikorusi, vsaj literarno začnejo seznanjati z zgodovino in položanjem Malorusov. To seznavanje pa hoče pospeševati med Rusi in Slovani v obče novi vestnik. Uže 1. št. dokazuje, da bode list ustrezal svoji zadači, in če bode zapadni Slovan čital to številko, odpre se mu nekoliko novega, nepoznanega, slovanskega sveta na različne strani. Avstro-ogerski Slovani poznajo se le malo med

seboj, najmanj pa poznajo v latinici pišoči zapadni Slovani svoje sodržavljane in sokrvne Maloruse. „Галицко-русска́й Вѣстникъ“ je kakor nalašč zasnovan v poučenju tudi Čehoslovancev, Hrvatov, Slovencev, v obče vseh avstro-ogerskih Slovanov. Mi to izdanje priporočamo tudi s tega specifičnega stališča avstro-ogerskih Slovanov. Stoji na leto v Rusiji in za granico, torej tudi pri nas 5 rub., za 1/2 leta pa 3 rublje. Naročnina se pošilja pod addresso: Редакция „Галицко-Русскаго Вѣстника“, С.-Петербургъ, Гороховая. No. 15. (Cena jednemu samemu zvezku je 50 kop. Redaktor-izdatelj je: V. S. Dragomireckij).

Opomnja uredništva. Slovanske juriste, socijalne ekonomiste, v obče pa mislitelje in dejatelje opozarjamo posebe na današnji spis: „V pendant k „Lepa nedelja ruskega pravoveda na Zapadu“; kajti dotika se najvažnejših vprašanj današnjega veka, sosebno pa problema, kakó se hoče Slovanstvo urediti v socijalno-ekonomskem pogledu: ali na podstavi zapadnih dejstev in teorij, ali pa na podstavi združenja zapadnih teorij s teorijami, zasnovanimi na dejstvih, ki so še vidna v Slovanstvu, specialno ruskem. In tu nam kaže pot navedeni članek našega ruskega sotrudnika. — Razni spisi in pesmi, ki se nam pošiljajo, pridejo polagoma na vrsto, kolikor je v njih gradiva po vsebini in obliki primerneza za naš list.

Opomnja upravníštva. Nekateri se še vedno niso oglašili, da bi poplačali zaostalo naročnino od poprejšnjih let; še drugi so določili obroke za poplačevanje, pa je takih, ki ne drže besede. Vse take zaresno opominjamo, da izpolnijo svojo dolžnost. Drugače jih bomo z imenom terjali po listu, potem pa sodajski postopali proti njim, kakor delajo druge novine.

— E. V. L. Za letos poravnano.

Popravki k 16. št. „Sl. Sveta“. Str. 306 na desni, 5. v. zg. čitaj: Асель n. Асель; ondi 6. v.: это кровь n. то; ondi 12. v., в правой n. во правой; ondi 13. v.: Духъ изъ отца. — V dopisu iz Ljubljane, str. 311 postavil je stavec pri navajanju dr. Lampeta navodni znamenji za dva stavka naprej. Dotični stavec, ker je sicer misel celega odstavka napačna, mora se glasiti pravilno: Zakaj bi imel prav dr. Lampè, ko pravi: „Časopisi so večinoma podobni povekševalnim steklom. Kar pogledamo skozi steklo, kaže se nam vsaj nekoliko drugače, kakor je v resnici“.

J a v n a z a h v a l a .

Moji roditelji praznovali so 13. avgusta t. l. *zlat*o poroko v farnej cerkvi v Šmartnem pri Litiji. Ker mi kratkost mojega prebivanja v domovini ni dovoljevala, zahvaliti se prej in zahvaliti se vsakomur posebe, dovolite mi, gospod urednik, da posredstvom Vašega cenjenega lista izrekam presrčno zahvalo vsem onim, ki so se svojo ljubeznjivostjo pripomogli, da se je ta zares redka slavnost izvršila tako, kako se spodobi; najprej se zahvaljujem v svojem in svojih rodstvenikov imenu visokočestitemu gospodu dekanu Jakobu Rusu, ki so sami izvolili izvršiti obred zlate poroke in služiti sv. mašo; dalje pevcem in pevkam in cerkovniku za dekoracijo cerkve in naše hiše. V prijetno dolžnost si tudi štejem, zahvaliti se na tem mestu uredništvu Ljubljanskega dnevnika „Slovenca“, ki je sam od sebe z dobro besedo objavil o našem obiteljskem prazniku. Vsem kuple: presrčna hvala! Daj jim Bog vsega dobrega zato, da so počestili to, kar je vse česti dostojno!

K i j e v , 25. avgusta 1894.

Prof. M. Hostnik,

ruski državni sovétnik in vitez redov sv. Stanislava in sv. Ane.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrťletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Molin grande, št. 2 (konec ulice Stadion).